

Tužba za poništaj pravorijeka

Heim, Lara

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:005733>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Katedra za međunarodno privatno pravo

Lara Heim

TUŽBA ZA PONIŠTAJ PRAVORIJEKA

Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Dora Zgrabljic Rotar

Zagreb, travanj 2024.

IZJAVA O IZVORNOSTI

Ja, Lara Heim, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Lara Heim

Sažetak

Arbitraža je jedno od najčešćih načina privatnog rješavanja sporova kojim je strankama dana veća sloboda prilikom rješavanja međusobnih sporova unutar granica određenih zakonom. Na temelju arbitražnog ugovora, stranke sporazumno određuju arbitre, pravila postupanja, nadležnost arbitražnog suda i pravo koje će se primijeniti. Zbog svojih brojnih prednosti u odnosu na redovno državno sudovanje, postaje sve zastupljeniji način rješavanja sporova između stranaka. Odluka koja se donosi u arbitražnom postupku obvezujuća je za stranke, a mogućnosti podnošenja pravnih lijekova protiv nje su ograničene. Protiv pravorijeka može se podnijeti tužba za njegov poništaj kako je to određeno u temeljnom zakonu koji uređuje institut arbitraže u hrvatskom pravnom sustavu, a to je upravo Zakon o arbitraži. Isti zakon određuje i razloge za poništaj pravorijeka, rok za podnošenje tužbe kao i nadležnost državnog suda za rješavanje o navedenoj tužbi. Zakonom je propisano da se stranke ne mogu unaprijed odreći prava na pobijanje donesenog pravorijeka tužbom za poništaj. U pravilu, stranke će se tužbom pozvati na neki od zakonom određenih razloga za poništaj pravorijeka, ali postoje i slučajevi u kojima sud može poništiti pravorijek po službenoj dužnosti. Ako se tužba za poništaj usvoji odlukom državnog suda, takva presuda imat će retroaktivno djelovanje. Protiv presude donesene u povodu tužbe za poništaj pravorijeka stranke imaju pravo podnijeti žalbu stvarno i mjesno nadležnom sudu.

Ključne riječi: arbitraža, privatno rješavanje sporova, arbitražni ugovor, pravorijek, tužba za poništaj pravorijeka, Zakon o arbitraži

Summary

Arbitration is one of the most common means of private dispute resolution, providing parties with greater freedom in settling their disputes within the boundaries defined by law. Based on the arbitration agreement, the parties mutually determine arbitrators, procedural rules, the jurisdiction of the arbitration court and the applicable law. Due to its numerous advantages over regular state litigation, it is becoming an increasingly prevalent method of dispute resolution between parties. The decision made in the arbitration process is binding to the parties, and the options for legal remedies against it are limited. A lawsuit for its annulment can be filed in accordance with the fundamental law governing the institution of arbitration in the Croatian legal system, called the Law on Arbitration (Arbitration Act). This Law determines the reasons for the annulment of the award, the deadline for filing a lawsuit, as well as the jurisdiction of the state court to decide on the said lawsuit. The law defines that the parties cannot give up in advance their right to challenge the award by a lawsuit for annulment. Generally, the parties will refer in the lawsuit to the reasons for the annulment of the award specified by law, but there are also cases in which the court can annul the award *ex offio*. If the lawsuit for annulment is accepted by the decision of the state court, such judgment will have retroactive effect. The parties have the right to file an appeal against the made judgment regarding the lawsuit for the annulment of award to the competent court.

Keywords: arbitration, private dispute resolution, arbitration agreement, award, lawsuit for annulment of an award, Law on Arbitration (Arbitration Act)

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Arbitraža kao alternativni način rješavanja sporova.....	1
2.1. Alternativno rješavanje sporova.....	1
2.2. Razvoj arbitraže.....	3
2.3. Definicija i podjela arbitraže.....	6
3. Područje primjene Zakona o arbitraži.....	8
3.1. Arbitrabilnost.....	9
3.2. Ugovor o arbitraži.....	10
3.3. Nadležnost arbitražnog suda.....	12
3.4. Sastav arbitražnog suda.....	14
3.5. Arbitražni postupak.....	16
3.6. Pravorijek.....	18
4. Pravna sredstva protiv pravorijeka.....	19
4.1. Žalba protiv odluke arbitražnog suda.....	19
4.2. Tužba za poništaj pravorijeka.....	21
4.2.1. Definicija tužbe za poništaj pravorijeka.....	21
4.2.2. Razlozi za poništaj pravorijeka.....	22
4.2.3. Nadležnost suda za odlučivanje o tužbi za poništaj.....	23
4.2.4. Odgađanje postupka.....	24
4.3. Ustavna tužba protiv pravorijeka.....	25
5. Poništavani pravorijeci u Hrvatskoj.....	26
6. Zaključak.....	29
7. Popis literature.....	31

1. Uvod

Arbitraža, kao privatna metoda rješavanja sporova, postaje sve zastupljeniji način rješavanja sporova između stranaka. Zbog preopterećenosti državnih sudova i velikog broja neriješenih predmeta kao i dugotrajnog sudskog postupka, stranke se sve više okreću različitim vrstama mirnog rješavanja sporova koji na taj način zamjenjuju sudske parnice.¹ Naime, arbitraža kao miran način rješavanja sporova ima drugačiju, a u mnogim državama i dužu tradiciju od ostalih nedržavnih metoda rješavanja sporova.² Pojedine karakteristike arbitraže čine je sličnijom sudskom postupku, nego metodama koje su obuhvaćene izrazom mirenje (medijacija, koncilijacija).³ Ipak, zahvaljujući mnogim prednostima u odnosu na državne sudove kao što su izbor stručnih osoba od povjerenja koje će voditi arbitražni postupak, brže provođenje postupka te mogućnost sporazumnog izbora pravila postupanja, sve je više zainteresiranih za ovakav način rješavanja sporova. Ono što arbitražu najviše čini sličnom sudskom postupku te ju istovremeno najviše razlikuje od ostalih metoda mirnog rješavanja sporova jest ishod arbitraže odnosno pravorijek koji je za stranke obvezujući i u pravilu konačan. Ovim radom analizirat će se institut arbitraže počevši s objašnjenjem njezinih temeljnih karakteristika i vrsta kao i samog arbitražnog postupka, uz poseban naglasak na tužbu za poništaj pravorijeka kao temeljnog pravnog sredstva protiv odluke arbitražnog suda. Rad će prikazati načine okončanja arbitražnog postupka te će kroz analizu pojedinih arbitražnih odluka kao i podnesenih tužbi za njihov poništaj, problematizirati određena pitanja koja su se pojavljivala u praksi. Iako se ovaj rad fokusira prvenstveno na uređenje arbitraže u hrvatskom pravnom sustavu, spomenut će se i arbitraža kao institucija međunarodnog prava, njezin razvoj kroz povijest kao i međunarodne konvencije koje uređuju ovaj način donošenja odluka.

2. Arbitraža kao alternativni način rješavanja sporova

2.1. Alternativno rješavanje sporova

Pravo na pravično (pošteno, *fair*) suđenje smatra se jednim od najvažnijih procesnih ljudskih prava.⁴ Ono je redovan put do pravde uređen kako poretom Europske Unije tako i hrvatskim pravom, i to na ustavnoj i zakonskoj razini. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje u tekstu: Konvencija) koja daje svakome pravo na pristup sudu,

¹ Derner, D. D., Haydock R. S., Confirming an Arbitration Award, 23 Wm. Mitchell L. Rev., 1997., str. 879.

² Uzelac, A., Mirenje kao alternativa suđenju, TIM press, Zagreb, 2004. str. 3.

³ Ibid.

⁴ Uzelac, A., Pravo na pravično suđenje u građanskim predmetima: Nova praksa Europskog suda za ljudska prava i njen utjecaj na hrvatsko pravo i praksu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 60, br. 1, 2010., Zagreb, str. 1.

pošteno, nepristrano i neovisno suđenje u razumnom roku smatra se temeljnim europskim pravnim instrumentom zaštite ljudskih prava Vijeća Europe.⁵ Navedena Konvencija, člankom 6.1. stavkom 1., jamči pravo na pravično (pošteno) suđenje (*fair trial*), koje obuhvaća “pravo na sud” (*right to a court*), a čiji je važan aspekt pravo na pristup sudu (*right to access to a court*), odnosno, pravo pokretanja postupka pred sudom (*tribunalom*).⁶ Ovo pravo je kroz praksu Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu (dalje u tekstu: Europski sud za ljudska prava) postepeno razvijano i šireno, a takav pristup prihvatio je i hrvatski pravni poredak člankom 29. stavkom 1. Ustava Republike Hrvatske (dalje u tekstu: Ustav RH) koji osigurava da svatko ima pravo da mu zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud donese odluku o pravima i obvezama u razumnom roku.⁷ Ustavni sud Republike Hrvatske (dalje u tekstu: Ustavni sud RH) svojom je praksom u potpunosti prihvatio pravo na pristup sudu na način kako ga shvaća Europski sud za ljudska prava.⁸ Unatoč navedenim pravnim propisima koji garantiraju pravo na suđenje u razumnom roku, u današnje vrijeme sudovi su iznimno opterećeni velikim brojem neriješenih predmeta te postaju sve sporiji, skuplji i neučinkovitiji. Ne radi se tu samo o sve brojnijim sudskim predmetima, već i o sve većoj količini pravnih propisa, normi i formalnih procedura koje se zahtijevaju od sudova.⁹ Slijedom navedenog, sporovi se ne rješavaju pravovremeno te se tako krši spomenuto pravo na suđenje iz Konvencije i Ustava RH.¹⁰ Iz tog razloga, stranke se sve više okreću različitim vrstama alternativnih načina rješavanja sporova. Postoji engleski akronim koji predstavlja međunarodno priznatu skraćenicu koja označava ovakvu vrstu rješavanja sporova, a glasi ADR (*alternative dispute resolution*).¹¹ Alternativni načini rješavanja sporova obuhvaćaju različite vrste procesa, tehnika i metoda rješavanja sporova kojima se stranke imaju pravo služiti uz pomoć nepristrane treće strane, ali ih mogu koristiti i kao pomoć prilikom rješavanja sporova uz provođenje same sudske parnice.¹² Ono što ih, između ostalog, razlikuje od redovnog sudovanja jest to što nije toliko važno držati

⁵ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN - MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17, članak 6.1. stavak 1.

⁶ Šarin D., Pravo na pristup sudu u praksi Europskog suda za ljudska prava, *Pravni vjesnik*, vol. 31, br. 3-4, 2015., str. 267.

⁷ Ustav Republike Hrvatske (pročišćeni tekst) NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, članak 29. stavak 1.

⁸ Šarin D., *op. cit.* u bilj. 6, str. 268.

⁹ Milašinčić E., Alternativne metode rješavanja sporova u Republici Hrvatskoj, *FIP - Financije i pravo*, vol. 10, br. 1, 2022., str. 120.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Bilić, V., Alternativno rješavanje sporova i parnični postupak, doktorska disertacija, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2008., str. 7.

¹² Milašinčić E., *op. cit.* u bilj. 9, str. 121.

se formalne procedure, već je fokus na što bržem i kvalitetnijem rješavanju spora uz što manje troškova pa u određenim slučajevima mogu biti prikladniji od državnog sudskog postupka.¹³ Navedenim metodama ne želi se umanjiti ovlast suda da štiti prava građana i pravnih osoba, već se nastoji rasteretiti sudstvo i promicati izvansudske načine rješavanja sporova koji koegzistiraju uz sudski postupak. Kada govorimo o podjeli alternativnih načina rješavanja sporova, uzimajući u obzir da ih postoji više, uobičajeno govorimo o dvije osnovne grupe: 1) arbitraža kao formalna metoda kojom se donosi pravno obvezujuća odluka i 2) medijacija (mirenje) kao neformalna metoda kojom se donosi nepravomoćna i pravno neobvezujuća odluka. U pojedinim slučajevima alternativno rješavanje sporova može biti primjerenije za konkretan spor, dok se za neki drugi, prikladnijim može pokazati redovan sudski postupak. Za određene sporove može se unaprijed pretpostaviti da će imati veću vjerojatnost za uspješni završetak ako ih se pokuša riješiti jednom od alternativnih metoda, a to su primjerice sporovi iz prava intelektualnog vlasništva, obiteljski sporovi (posebice oni oko podjele imovine, sporovi vezani uz uzdržavanje te odnosi roditelja i djece), sporovi trgovačkog i obrtničkog prava, radni sporovi, građevinski sporovi, sporovi za naknadu štete te susjedski sporovi poput postupaka oko uređenja međa.¹⁴ Za rješavanje sporova mirnim putem, trebali bi prioritet imati predmeti čije su stranke države ili drugi veći sustavi koji sudjeluju u velikom broju sporova.¹⁵ Međutim, postoje i određeni sporovi koji nisu pogodni za rješavanje mirnim načinima. Takvi slučajevi su oni u kojima su odnosi među strankama iznimno narušeni te bi stoga mirno rješavanje spora bilo nemoguće kao i situacije u kojima postoji neko pravno pitanje zajedničko velikom broju predmeta, a koje je sporno i neriješeno te je radi zadovoljavanja načela jedinstvene primjene prava nužno ishoditi konačnu odluku viših sudskih tijela.¹⁶ Također, za alternativne načine nisu prikladni ni slučajevi u kojima spor između stranaka uopće ne postoji, već se postupak vodi da bi se odgodilo plaćanje ili odugovlačilo izvršenje obveze koja nije sporna.¹⁷

2.2. Razvoj arbitraže

Povijesno, smatra se da je arbitraža postojala daleko prije formalnih pravnih sustava i zakona.¹⁸ Postoje povjesničari koji smatraju da se arbitraža koristila kao sredstvo za rješavanje sporova

¹³ Stipanowich, T. J., Arbitration: The “New Litigation”, [University of Illinois Law Review, Vol. 2010, No. 1, 2010.](#), str. 29.

¹⁴ Bilić, V., op. cit. u bilj. 11, str. 181.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid., str. 182.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Wolaver, E. S., The Historical Background of Commercial Arbitration, *University of Pennsylvania Law Review and American Law Register*, Vol. 83, No. 2, 1934., str. 132.

davno prije pojave sudskog sustava.¹⁹ Navedeno ukazuju zapisi starih Egipćana, Grka i Rimljana, a naznake arbitraže nalazimo i kod starih Sumerana prije više od 5.000 godina.²⁰ Dakako, to nije bila arbitraža u današnjem smislu te riječi. Radilo se o postupcima u kojima je svaka stranka imenovala isti broj arbitara što bi u slučaju podjele glasova dovelo do problema koji su se u pravilu rješavali posredovanjem i pregovorima arbitara.²¹ Naknadno je uveden neparan broj arbitara pa je postupak postao sličniji suvremenom pojmu arbitraže.²² Prednost arbitraže bila je upravo u tome što je svaka odluka bila usmjerena na konkretan slučaj te arbitri nisu bili vezani zakonima i propisanim pravilima već su se oslanjali na etičke norme određene skupine.²³ Rješavanje sporova u postupku arbitraže prakticirali su i talijanski srednjovjekovni gradovi.²⁴ Važnim ugovorom za razvoj arbitraže smatra se Ugovor o prijateljstvu, trgovini i plovidbi sklopljen između SAD-a i Velike Britanije 1794. (Jay Treaty) o određivanju dijela granice u Kanadi i drugim sporovima.²⁵ Navedeni ugovor postavio je temelj za rješavanje sporova arbitražom jer su njime ustanovljena tijela za rješavanje sporova s funkcijom arbitraže. Nadalje, arbitraža se koristila i prilikom rješavanja posjedničkih sporova.²⁶ Prvi predsjednik Sjedinjenih Američkih Država (dalje u tekstu: SAD) George Washington prije svoje smrti 1799. godine u svojoj je oporuci uključio arbitražnu klauzulu za sporove vezane za posjed ističući da bi takve sporove trebali rješavati nepristrani i inteligentni pojedinci poznati po svojoj čestitosti i razumijevanju te da bi njihova odluka trebala biti jednako obvezujuća kao i da je o sporu odlučivao Vrhovni sud SAD-a.²⁷ Tijekom osamnaestog i devetnaestog stoljeća, zbog čestih oružanih sukoba, došlo je do zasjedanja Haaških mirovnih konferencija čiji je cilj, osim sprječavanja daljnjih sukoba, bio i razviti metode mirnog rješavanja sporova. Prva Haaška mirovna konferencija održana je 1899. godine te je na njoj donesena Konvencija o mirnom rješavanju međunarodnih sporova²⁸ kojom je osnovan Stalni arbitražni sud (dalje u tekstu: Sud)

¹⁹ A Brief History of Commercial Arbitration, dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/brief-history-commercial-arbitration-apurva-agarwal> (posjećeno: 16.12.2023.)

²⁰ Ibid.

²¹ Račić, O., Arbitraža u međunarodnom javnom pravu, Jugoslavenska revija za međunarodno pravo, vol. 45, br. 1-2, 1998., str. 38.

²² Ibid.

²³ Wolaver, E. S., *op. cit.* u bilj. 18, str. 132.

²⁴ Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., Međunarodno pravo 3, Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 30.

²⁵ Ibid.

²⁶ Centner D., Ford M., A Brief Primer on the History of Arbitration, American Bar Association, 2019., str. 3.

²⁷ George Washington, The Will of George Washington Transcription, Mount Vernon, 1799. Dostupno na: <https://trans-lex.org/files/george-washington-will.pdf> (posjećeno: 16.12.2023.)

²⁸ Haaška konvencija o mirnom rješavanju međunarodnih sporova iz 1899. Tekst Haaške konvencije dostupan je na: <https://docs.pca-cpa.org/2016/01/1899-Convention-for-the-Pacific-Settlement-of-International-Disputes.pdf> (posjećeno 16.12.2023.)

i utvrđena su pravila postupanja pred Sudom koji djeluje i danas sa sjedištem u Haagu sa zadaćom mirnog rješavanja sporova arbitražom. Ovom Sudu stranke se mogu obratiti u slučaju da ne odrede pravila arbitražnim sporazumom.²⁹ Na Drugoj Haaškoj mirovnoj konferenciji održanoj 1907. godine usvojena je Konvencija³⁰ koja određuje da pojedini sporovi vezani uz primjenu i tumačenje međunarodnih ugovora mogu biti podneseni obveznoj arbitraži bez ograničenja. Države koje su sudjelovale na toj konferenciji nisu se obvezale na tu arbitražu, već je potreban njihov pojedinačni pristanak da bi joj se podvrgnule.³¹ U razdoblju poslije Prvog svjetskog rata poraslo je zanimanje država za arbitražu što potvrđuju brojni bilateralni ugovori sklopljeni u to vrijeme.³² Nakon Drugog svjetskog rata, u bilateralne ugovore počele su se uvrštavati klauzule o mirnom rješavanju međunarodnih sporova koje su predviđale da rješavanje mogućih sporova o primjeni ili tumačenju ugovora bude podvrgnuto arbitraži.³³ Ovdje nije riječ o klauzulama koje se odnose na političke i međudržavne odnose, već se radi o financijskim odnosima i ekonomskoj suradnji, konzularnim odnosima, graničnim sporovima, korištenju međunarodnih rijeka te zaštiti stranih investicija.³⁴ Nadalje, specijalizirane ustanove Ujedinjenih naroda (dalje u tekstu: UN) počele su zaključivati ugovore u koje su unosile klauzule o rješavanju eventualnih budućih sporova arbitražom pa je tako Komisija UN-a 1958. godine izradila Model pravila za arbitražni postupak³⁵ kojim su postavljena pravila za cijeli arbitražni postupak, čime se osiguralo provođenje arbitraže u slučajevima u kojima su se stranke obvezale na taj način riješiti svoj spor.³⁶ Komisija UN-a prvenstveno je namjeravala da taj model posluži za sklapanje konvencije o arbitražnom postupku, međutim Opća skupština UN-a donijela je rezoluciju kojom ga je odobrila te ga dala državama članicama na znanje.³⁷ Što se tiče najnovijeg razvoja arbitraže, potrebno je istaknuti Konvenciju o mirenju i arbitraži³⁸ koju

²⁹ Andrassy *et al.*, *op. cit.* u bilj. 24, str. 31.

³⁰ Haaška konvencija o mirnom rješavanju međunarodnih sporova iz 1907. g. Tekst Haaške konvencije dostupan je na: <https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-09/settlement-international-disputes.html> (posjećeno 16.12.2023.)

³¹ Van den Hout, T. T., *One Hundred Years of International Dispute Resolution*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 51, br. 5, 2001. str. 795.

³² Račić, *op. cit.* u bilj. 21, str. 39.

³³ *Ibid.*, str. 42.

³⁴ *Ibid.*, str. 42.-43.

³⁵ Model pravila arbitražnog postupka, Komisija za međunarodno pravo, 1958. Tekst Modela pravila arbitražnog postupka dostupan je na: United Nations, International Law Commission, https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/10_1_1958.pdf (posjećeno: 17.12.2023.)

³⁶ Andrassy *et al.*, *op. cit.* u bilj. 24, str. 36.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ Konvencija OESS-a o mirenju i arbitraži, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 9/1993. Tekst Konvencije dostupan je na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/full/1993_06_9_16.html (posjećeno: 17.12.2023.)

je 1992. godine u Stockholmu usvojila Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (dalje u tekstu: OEES).³⁹ Navedenom Konvencijom osnovan je Sud za mirenje i arbitražu sa sjedištem u Ženevi. Također, strankama je dana mogućnost pokrenuti arbitražni postupak na dva načina: sporazumom ili jednostranim zahtjevom.⁴⁰ Mogućnost pokretanja arbitraže jednostranim zahtjevom bez posebnog sporazuma postoji samo u slučaju kada su sve strane u konkretnom sporu dale izjavu deponiranu kod depozitara kojom priznaju nadležnost Suda za mirenje i arbitražu kao obveznu *ipso facto*.⁴¹

2.3. Definicija i podjela arbitraže

Arbitraža (izbrano suđenje) je alternativna metoda rješavanja sporova kojom nedržavno pravosudno tijelo (arbitražni sud) donosi pravorijek-meritornu odluku o sporu koji prema strankama ima snagu sudske presude.⁴² Temeljna ideja arbitraže jest obvezujuće rješenje spora koje prihvaćaju oni koji snose njezine posljedice zbog svog posebnog povjerenja u odabrane donositelje odluka.⁴³ Kada nastane spor između stranaka koji proizlazi iz nekog ugovornog ili izvanugovornog odnosa, on se može povjeriti arbitraži ili izabranom sudu na rješavanje.⁴⁴ Arbitražni sud svoje ovlaštenje za suđenje stječe na temelju sporazuma stranaka. Ono što razlikuje arbitražu od suđenja je dogovor stranaka vezan uz odabir arbitara koji će provesti arbitražni postupak i riješiti njihov spor, a sam arbitražni postupak je u pravilu jednostupanjski.⁴⁵ U arbitražnom postupku stranke određuju koji je predmet spora, sporazumno dogovaraju kolike će ovlasti imati arbitražni sud, ugovaraju pravila postupanja kao i pravo koje žele primijeniti. Stranke mogu ovlastiti arbitražni sud i da sudi po načelima pravičnosti – *ex aequo et bono* – što ne oduzima arbitražnom postupku obilježje suđenja.⁴⁶ Ovakve ovlasti dane strankama ne utječu samo na učinkovitost postupka, već im daju i veću slobodu što ih potiče da izaberu arbitražu kao način rješavanja svoga spora.⁴⁷ Unatoč navedenim ovlastima stranaka, postoje dvije bitne značajke arbitraže koje uvijek vrijede: 1) da bi se donijela presuda (pravorijek), primjenjuje se pozitivno pravo na konkretan spor i 2) pravorijek ima za stranke

³⁹ Račić, *op. cit.* u bilj. 21, str. 39.

⁴⁰ *Ibid.*, str. 17.

⁴¹ *Ibid.*

⁴² Triva, S., Belajec, V., Dika, M., Građansko parnično procesno pravo, 7. izdanje, Zagreb, 2004., str. 851.

⁴³ Paulsson, J., *The Idea of Arbitration*, Oxford: Oxford University Press, 2013., str. 1.

⁴⁴ Vuković, Đ. i Kunštek, E.: *Međunarodno građansko postupovno pravo*, Zgombić & Partneri, Zagreb, 2005., str. 275.

⁴⁵ Andrassy, *op. cit.*, u bilj. 24, str. 26.

⁴⁶ Čavlina, A., *Prijenos znanja u arbitraži s osvrtom na brojčane pokazatelje rješavanja sporova arbitražom na primjerima arbitražnih ustanova*, Završni specijalistički, Sveučilište Sjever, Koprivnica, 2023., str. 6.

⁴⁷ Paulsson, J., *op. cit.* u bilj. 43, str 2.

obvezujuću pravnu snagu te se kao takav mora izvršiti.⁴⁸ Ovisno o tome što prethodi arbitraži, postoje dvije osnovne podjele, a to su prigodna ili *ad hoc* arbitraža koja se prva razvila, te institucionalna arbitraža. Razlika je u tome ugovaraju li stranke arbitražu po pravilima neke institucije ili ne. Ako među strankama ne postoji ugovor o institucionalnoj arbitraži, potrebno je ugovoriti podvrgavanje pojedinog već nastalog spora arbitraži.⁴⁹ Ono što arbitražu *ad hoc* također razlikuje od institucionalne arbitraže jest činjenica da ju provodi arbitražni sud o čijem se konstituiranju i djelovanju brinu same stranke te njegovo djelovanje prestaje kada riješi određeni spor.⁵⁰ Također, stranke same biraju pravila arbitražnog postupka, a ako to ne učine, podredno će se primjenjivati pravo mjesta arbitraže. S druge strane, u tzv. institucionalnim arbitražnim sudovima arbitražu provode arbitri koji imaju svojstvo pravosudnog tijela, a čiju organizaciju i djelovanje osigurava arbitražna ustanova kojoj se stranke odluče obratiti radi rješavanja spora.⁵¹ Takva arbitražna ustanova (arbitražno sudište, arbitražni centar i. sl.) upravlja arbitražnim postupkom u skladu sa svojim arbitražnim pravilima.⁵² Preduvjet da bi se stranke uopće mogle obratiti arbitražnoj ustanovi i pred njom riješiti spor jest da se prethodno sporazume da će spor riješiti arbitražom prema pravilima te arbitražne ustanove.⁵³ I arbitri koji djeluju u okviru institucionalne arbitraže, iscrpljuju svoj mandat donošenjem odluke kojom se arbitražni postupak završava.⁵⁴ Neke od poznatijih arbitražnih ustanova su Arbitration Court of International Chamber of Commerce (ICC), London Court of International Arbitration (LCIA), American Arbitration Association (AAA), Vienna International Arbitral Centre (VIAC) i International Centre for Dispute Resolutions (ICDR). Svaka od navedenih ustanova ima detaljne odredbe za vođenje arbitražnog postupka.⁵⁵ 1853. godine u Zagrebu osnovano je Stalno arbitražno sudište pri Hrvatskoj gospodarskoj komori (dalje u tekstu: Sudište). Ovo Sudište, kao najstarija i najveća arbitražna ustanova u Republici Hrvatskoj, organizira arbitražno rješavanje sporova između domaćih i stranih pravnih i fizičkih osoba u skladu sa vlastitim aktima, Zakonom o arbitraži te važećim Zagrebačkim pravilima koja uređuju arbitražni postupak u okviru Sudišta kako za sporove s tuzemnim tako i za sporove s međunarodnim

⁴⁸ Andrassy, *op. cit.*, u bilj. 24, str. 26.

⁴⁹ Vuk, T.: Arbitraža kao sredstvo mirnog rješavanja sporova s posebnim osvrtom na hrvatsko - slovenski granični spor, *Poredbeno pomorsko pravo*, vol. 58, br. 173, 2019, str. 68.

⁵⁰ Triva *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 42, str. 857.

⁵¹ Schroeter, U. G., *Ad Hoc or Institutional Arbitration-A Clear-Cut Distinction? A Closer Look at Borderline Cases*, LawArXiv bmeur, Center for Open Science, 2017., str. 145.

⁵² Čavlina, A., *op. cit.* u bilj. 46., str. 8.

⁵³ Triva S., Uzelac A., *Hrvatsko arbitražno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 13.

⁵⁴ Triva *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 42, str. 857.

⁵⁵ Choi, S. J., *The Problem with Arbitration Agreements*, 36 *Vand. J. Transnat'l L.*, 2003., str. 1233.

obilježjem.⁵⁶ Do 1991. godine Sudište je rješavalo trgovačke sporove bez međunarodnih obilježja, a nakon nezavisnosti Republike Hrvatske 1991. godine, postepeno je preuzelo i arbitražne sporove s međunarodnim obilježjima.⁵⁷ Nadalje, možemo razlikovati domaću i stranu (inozemnu) arbitražu. Domaća arbitraža je arbitraža čije je mjesto na području Republike Hrvatske⁵⁸, točnije, ako je mjesto na kojem će se donijeti pravorijek teritorij Republike Hrvatske, arbitraža će se kvalificirati kao domaća, bez obzira na to radi li se o arbitraži s ili bez međunarodnog obilježja. Obrnuto, arbitraža se kvalificira kao strana ako pravorijek treba donijeti izvan područja Republike Hrvatske.⁵⁹ Treća i posljednja podjela arbitraže odnosi se na sporove s i bez međunarodnog obilježja. Sukladno Zakonu o arbitraži, spor bez međunarodnog obilježja je spor u kome su stranke fizičke osobe s prebivalištem ili uobičajenim boravištem u tuzemstvu, odnosno pravne osobe koje su osnovane po pravu Republike Hrvatske, a spor s međunarodnim obilježjem je spor u kojem je barem jedna od stranaka fizička osoba s prebivalištem ili uobičajenim boravištem u inozemstvu odnosno pravna osoba koja je osnovana po stranom pravu.⁶⁰ Ako se stranke odluče podvrgnuti arbitražnom postupku, a spor sadrži međunarodna obilježja, u pravilu se ugovara nadležnost strane arbitraže. Kada govorimo o arbitraži, treba spomenuti i međunarodnu arbitražu čija stranka može biti svaki subjekt međunarodnog prava. Riječ je o postupku kojemu je cilj, na temelju poštivanja prava, urediti sporove između država od strane sudaca koje su one same izabrale.⁶¹ Potrebno je naglasiti da države ne mogu bez svoje privole biti podvrgnute arbitraži.

3. Područje primjene Zakona o arbitraži

Kao jedan od presudnih trenutaka implementacije alternativnog rješavanja sporova može se odrediti donošenje Zakona o arbitraži (dalje u tekstu: ZA), koji uređuje izvansudsko rješavanje sporova i koji prvi puta u hrvatskom zakonodavstvu spominje postupke mirenja, čime strankama omogućuje rješavanje sporova arbitražom i drugim alternativnim metodama rješavanja sporova.⁶² Ovaj temeljni zakon koji uređuje hrvatsko arbitražno pravo donesen je 2001. godine. Njegovim donošenjem Republika Hrvatska učinila je važan korak u

⁵⁶ Sajko, K., Međunarodno privatno pravo, Narodne novine, V. izdanje, 2009., str. 297.

⁵⁷ Dostupno na: Stalno arbitražno sudište pri HGK, <https://hgk.hr/stalno-arbitrazno-sudiste-pri-hgk/o-sudistu> (posjećeno: 27.12.2023.). Predsjednik Sudišta je profesor Hrvoje Sikirć.

⁵⁸ Zakon o arbitraži NN 88/01, članak 2. stavak 1. točka 2.

⁵⁹ Triva *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 42, str. 858.

⁶⁰ ZA, članak 2. stavak 1. točka 6. i 7.

⁶¹ Haaška konvencije o mirnom rješavanju međunarodnih sporova iz 1907., *op. cit.* u bilj. 30, članak 37., stavak 1.

⁶² Bilić, V., *op. cit.* u bilj. 11, str. 113.

priključivanju svjetskom razvoju arbitražnog prava.⁶³ Navedenim Zakonom uređuje se domaća arbitraža, priznanje i ovrha pravorijeka te nadležnost i postupanje sudova u vezi s arbitražom.⁶⁴ ZA se primjenjuje na arbitraže čije se mjesto nalazi na teritoriju Republike Hrvatske, a za kvalificiranje arbitraže kao domaće ili strane, prihvaćen je teritorijalni kriterij.⁶⁵ Jedna od značajnih novosti ZA je dopuštanje ugovaranja *ad hoc* arbitraže u domaćim nacionalnim sporovima bez međunarodnog obilježja čije su stranke državljani Republike Hrvatske.⁶⁶

3.1. Arbitrabilnost

Da bi se neki spor uopće mogao raspravljati pred arbitražnim sudom, potrebno je da ima svojstvo arbitrabilnosti, točnije da su predmet spora prava kojima stranke mogu slobodno raspolagati. Kod ovakve objektivne arbitrabilnosti najbolje se može vidjeti sukob između ugovorne i zakonske prirode arbitraže.⁶⁷ Dok načelo autonomije stranaka upućuje stranke da izaberu koji će spor podnijeti na rješavanje arbitražnom sudu, državni zakoni istovremeno nameću ograničenja o tome koji se sporovi doista smiju rješavati arbitražom.⁶⁸ Postoje određeni sporovi koji zahtijevaju nadležnost državnog suda kao što su to primjerice postupci iz područja kaznenog prava kod kojih bi rješavanje arbitražom bilo neprihvatljivo.⁶⁹ U hrvatskom i poredbenom pravu, predmet spora u arbitražnom postupku mogu biti imovinska prava.⁷⁰ To su prava kojima stranke slobodno raspolažu, a upravo je ova dispozitivnost spornih prava tj. disponibilnost predmeta spora osnovni kriterij arbitrabilnosti u hrvatskom pravu, ali navedeni pojam ima šire značenje. Osim objektivne arbitrabilnosti (arbitrabilnost *ratione materiae*) koja se odnosi na predmet arbitraže, razlikujemo i subjektivnu arbitrabilnost (arbitrabilnost *ratione personae*) te jurisdikcijsku arbitrabilnost (arbitrabilnost *ratione jurisdictionis*).⁷¹ Subjektivna arbitrabilnost odnosi se na poslovnu sposobnost stranaka, točnije odgovara na pitanje tko može biti stranka u arbitražnom postupku.⁷² Po hrvatskom pravu, ta se sposobnost određuje prema pravu koje je za fizičke, pravne i druge osobe mjerodavno kao što je to određeno Zakonom o

⁶³ Čavlina, A., *op. cit.* u bilj. 46., str. 44.

⁶⁴ ZA, članak 1.

⁶⁵ Triva *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 42, str. 858.

⁶⁶ *Ibid.*, str. 857.

⁶⁷ Mistelis, L. A., Brekoulakis S. L., *Arbitrability: International & Comparative Perspectives*, Kluwer Law International, 2009., str. 3.

⁶⁸ *Ibid.*, str. 4.

⁶⁹ *Ibid.*

⁷⁰ Sajko, K., *op. cit.* u bilj. 56, str. 299.

⁷¹ *Ibid.*, str. 307.

⁷² *Ibid.*

međunarodnom privatnom pravu (dalje u tekstu: ZMPP⁷³). Za poslovnu sposobnost fizičke osobe mjerodavno je pravo države čiji je ona državljanin (*legis patriae*)⁷⁴, a za poslovnu sposobnost pravne osobe mjerodavno je pravo države po kojem je ona osnovana.⁷⁵ Državljanima Republike Hrvatske i pravne osobe hrvatskoga prava, uključujući i Republiku Hrvatsku te jedinice lokalne samouprave i jedinice područne (regionalne) samouprave, mogu zaključiti ugovor o arbitraži i biti stranke u sporu pred arbitražnim sudom.⁷⁶ Što se tiče jurisdikcijske arbitrabilnosti, ona određuje nadležnost tijela za pojedine sporove.⁷⁷ Nacionalne sporove, odnosno sporove bez međunarodnog obilježja stranke mogu iznositi samo pred domaće arbitražne sudove, bez obzira na to organizira li njegovo djelovanje arbitražna ustanova ili ne.⁷⁸ Za internacionalne sporove, dakle sporove s međunarodnim obilježjem, određeno je da stranke imaju izbor ugovoriti nadležnost domaćeg ili stranog arbitražnog suda ako za te sporove nije posebnim zakonom ugovorena isključiva međunarodna nadležnost suda u Republici Hrvatskoj.⁷⁹ Ako stranke ugovore domaću arbitražu, kriterij disponibilnosti (slobodnog raspolaganja pravima koja su predmet spora) bit će jedini kriterij arbitrabilnosti neovisno o tome radi li se o sporu koji sadrži ili ne sadrži međunarodno obilježje.⁸⁰ Međutim, ako stranke ugovore arbitražu čije je mjesto izvan područja Republike Hrvatske, osim objektivnog kriterija disponibilnosti, moraju biti ispunjene i subjektivna pretpostavka koja se tiče svojstva stranke (barem jedna od stranaka u postupku mora biti fizička osoba s prebivalištem ili stalnim boravištem u inozemstvu ili pravna osoba osnovana po stranom pravu – spor s međunarodnim obilježjem) kao i jurisdikcijska pretpostavka koja se odnosi na nadležnost suda (posebnim propisom ne smije biti određeno da je za takav spor isključivo nadležan hrvatski sud).⁸¹

3.2. Ugovor o arbitraži

Kao što je već navedeno, da bi uopće došlo do arbitražnog postupka, potreban je sporazum stranaka. Taj sporazum očituje se u obliku ugovora o arbitraži koji se može zaključiti u pogledu određenog već nastalog spora ili u pogledu eventualnih budućih sporova koji bi mogli proizaći

⁷³ Zakon o međunarodnom privatnom pravu NN 101/17, 67/23

⁷⁴ ZMPP, članak 14. stavak 1.

⁷⁵ ZMPP, članak 19.

⁷⁶ ZA, članak 7. stavak 2.

⁷⁷ Sajko, K., op. cit. u bilj. 56, str. 307.

⁷⁸ ZA, članak 3. stavak 3.

⁷⁹ ZA, članak 3. stavak 2.

⁸⁰ Triva *et. al.*, op. cit. u bilj. 42, str. 867.

⁸¹ *Ibid.*, str 867.-868.

iz određenog ugovornog ili izvanugovornog pravnog odnosa.⁸² Univerzalno načelo suvremenog arbitražnog prava je da arbitražni ugovor igra ključnu ulogu u upravljanju arbitražom.⁸³ Ovakav stranački sporazum često pruža najznačajnija pravila za reguliranje arbitraže i vođenje arbitražnog postupka.⁸⁴ Arbitražni ugovor može se sklopiti u obliku posebnog ugovora (kompromisa), ali u pravilu, ugovorne strane u glavni materijalnopravni ugovor o pravnom odnosu iz kojeg bi sporovi mogli nastati, unose ugovor o arbitraži kao sastavni dio glavnog ugovora, u obliku arbitražne (kompromisorne) klauzule.⁸⁵ Arbitražna klauzula se također smatra vrstom ugovora koji se temelji na dogovoru obje strane i navedena je u glavnom ugovoru sukladno volji obje strane.⁸⁶ Arbitražna klauzula se uglavnom koristi kada još nije došlo do spora, pa čak i kada do spora možda neće ni doći.⁸⁷ Ugovor o arbitraži je valjan ako je sklopljen u pisanom obliku.⁸⁸ ZA određuje u kojim se sve slučajevima smatra da je ugovor o arbitraži sklopljen u pisanom obliku.⁸⁹ Pravila koja se tiču oblika ugovora pripadaju području procesnog prava te su to stroga pravila od kojih stranke ne mogu odstupiti svojim sporazumom (*ius cogens*).⁹⁰ Suprotno od navedenog, odredbe o sadržaju arbitražnog ugovora predstavljaju supstancijalno materijalno pravo pa je stranačka autonomija daleko veća, ali u granicama slobode stranačkog disponiranja.⁹¹ Zato je za ocjenu materijalnopravne valjanosti ugovora o arbitraži mjerodavno pravo koje su stranke same izabrale (*lex autonomiae*). U slučaju da stranke nisu izabrale mjerodavno pravo, mjerodavno će biti pravo koje je mjerodavno za bit spora (*lex causae*) ili pravo Republike Hrvatske.⁹² Bitna karakteristika ugovora o arbitraži je separabilnost od glavnog ugovora.⁹³ Neovisno o tome postoji li poseban ugovor o arbitraži ili arbitražna klauzula kao sastavni dio glavnog ugovora, smatrat će se da se radi o sporazumu neovisnom o ostalim odredbama tog ugovora.⁹⁴ Ako arbitražni sud odluči da je glavni materijalnopravni

⁸² Uzelac, A., Forma arbitražnog ugovora u hrvatskom pravu: novo uređenje, njegova ishodišta i perspektive daljnjeg razvoja, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 56, br. 2-3, 2006, str. 555.

⁸³ Carbonneau, T. E., The Exercise of Contract Freedom in the Making of Arbitration Agreements, 36 Vand. J. Transnat'l L., 2003., str. 1189.

⁸⁴ Ibid., str. 1190.-1191.

⁸⁵ Triva *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 42, str. 868.

⁸⁶ Nevisandeh, M., The Nature of Arbitration Agreement, *Procedia Economics and Finance* 36, 2016., str. 315.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ ZA, članak 6. stavak 2.

⁸⁹ ZA, članak 6. stavak 2.-6., 8.

⁹⁰ Uzelac, A., *op. cit.* u bilj. 82, str. 572.

⁹¹ Ibid.

⁹² ZA, članak 6. stavak 7.

⁹³ Sajko, K., *op. cit.* u bilj. 56, str. 305.

⁹⁴ Ibid.

ugovor ništav ili čak raskinut, to ne znači da je i arbitražna klauzula automatski nevaljana.⁹⁵ Ovo ide u prilog načelu autonomije ugovornih strana prilikom ugovaranja arbitraže.⁹⁶ Ugovor o arbitraži može prestati na temelju sporazuma stranaka, ako se zadatak arbitraže izvrši ili dođe do nemogućnosti izvršenja tog zadatka, ako nastupi uvjet ili rok od kojega je zavisila valjanost arbitražnog ugovora te ako dođe do potpune likvidacije pravnog odnosa u vezi s kojim je arbitražni ugovor zaključen.⁹⁷ Postojanje arbitražnog ugovora ne mora nužno značiti da se o istoj stvari ne može pokrenuti parnica pred sudom. To će se dogoditi samo ako jedna od strana arbitražnog ugovora prigovori zbog njegova kršenja. Ako stranke propuste pravodobno podnijeti prigovor, takvo propuštanje imat će značaj prešutnog (konkludentnog) pristanka na raskid ugovora koji će na taj način prestati biti prepreka za pokretanje parnice pred sudom.⁹⁸ Ako su stranke za rješavanje određenog spora ugovorile arbitražu, sud kome je podnesena tužba u istom sporu i među istim strankama na prigovor tuženika oglasit će se nenadležnim, ukinut će provedene radnje u postupku i odbaciti tužbu osim ako nađe da ugovor o arbitraži nije valjan, da je prestao važiti ili da se ne može ispuniti.⁹⁹ Ovakva odredba nalazi se i u članku 2. stavku 3. Konvencije o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka donesene u New Yorku 1958. godine.¹⁰⁰ Sukladno ZA, ako je tužba podnesena sudu, arbitražni postupak može se ipak pokrenuti ili se može nastaviti ako je ranije pokrenut, a pravorijek se može donijeti i dok je parnica pred sudom još u tijeku.¹⁰¹ Ovakvim dopuštanjem dvostrukog odlučivanja nastoji se osigurati prednost arbitriranju pred sudskim parničnim postupkom.

3.3. Nadležnost arbitražnog suda

Ugovorom o arbitraži derogira se nadležnost državnog suda i određuje se nadležnost arbitražnog suda što znači da se stranke na taj način odriču prava na pristup državnom sudu.¹⁰² Arbitražni sud smije rješavati samo o onome što mu je određeno sporazumom stranaka. Smatra

⁹⁵ Susler, O., *The Jurisdiction of The Arbitral Tribunal: A Transnational Analysis of the Negative Effect of Competence*, *Macquarie Journal of Business Law*, Vol. 2009., str. 122.

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ *Triva et. al., op. cit.* u bilj. 42, str. 870.

⁹⁸ *Ibid.*, str. 907.

⁹⁹ ZA, članak 42. stavak 1.

¹⁰⁰ Konvencija o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka, New York, 1958. Tekst Konvencije dostupan na: <https://www.newyorkconvention.org/english> (posjećeno: 23.2.2024.). Članak 2. stavak 3.: Sud države ugovornice kojem je podnesen na rješavanje spor o nekom pitanju o kojem su stranke sklopile ugovor uputit će stranke na arbitražu, na zahtjev jedne od njih osim ako ustanovi da je taj ugovor prestao biti valjan, da je bez učinka ili neprikladan za primjenu.

¹⁰¹ ZA, članak 42. stavak 3.

¹⁰² *Carbonneau T. E., op. cit.* u bilj. 83., str. 1200.

se da sud nije dužan voditi računa po službenoj dužnosti o postojanju derogacijske klauzule, već samo na prigovor stranke.¹⁰³ Iako se arbitražni postupak pokreće dobrovoljnim sporazumom stranaka, postoji opasnost da tužena stranka na početku rasprave izjavi da se nije pristala podvrgnuti arbitraži ili da se njezin pristanak odnosi na neki drugi predmet ili pitanje, a ne na one koji su izneseni pred arbitražni sud.¹⁰⁴ Time stranka postavlja prigovor nenadležnosti.¹⁰⁵ Takvom svojom tvrdnjom da nadležnost arbitražnog suda ne postoji, stranka bi mogla prekinuti arbitražni postupak. Međutim, postoji pravno načelo odnosno ovlast arbitražnog suda da sam odlučuje o svojoj nadležnosti, tzv. kompetenz-kompetenz, koje proizlazi kako iz Zakona o arbitraži, tako i iz Zagrebačkih pravila.¹⁰⁶ Ovim načelom dana je ovlast arbitražnom sudu da odlučuje o svojoj nadležnosti, točnije arbitražni sud nadležan je u sporovima o pravima s kojima stranke mogu slobodno raspolagati, što znači da se treba *ex offio* proglasiti nenadležnim ako nije ispunjena navedena pretpostavka.¹⁰⁷ Ovo načelo nije utemeljeno arbitražnim sporazumom, već proizlazi iz arbitražnih zakona države u kojoj se provodi arbitraža (tzv. *lex arbitri*) te je prihvaćeno u mnogim državama i konvencijama.¹⁰⁸ Arbitražni sud može odlučivati o prigovoru nadležnosti kao o glavnoj odluci o biti spora ili pak kao o prethodnom pitanju. Odluka arbitražnog suda o nadležnosti podliježe naknadnoj državnoj sudskoj kontroli do koje dolazi, ako je riječ o domaćoj arbitraži, u povodu tužbe za poništaj pravorijeka, a ako je riječ o stranoj arbitraži, u povodu odlučivanja o priznanju i ovrsi pravorijeka.¹⁰⁹ Arbitražni sud odlučuje o prigovorima o postojanju i valjanosti arbitražnog ugovora, o tome pripada li konkretan spor u okviru arbitražnog ugovora, ali i o valjanosti glavnog ugovora jer se taj problem može pojaviti kao prejudicijelno pitanje u sporovima u kojima jedna od stranaka osporava postojanje svoje obveze poričući osnovanost osnove tužbenog zahtjeva, ili nekog prejudicijelno važnog pravnog odnosa.¹¹⁰ Za odlučivanje o nadležnosti arbitražnog suda, polaganje pravorijeka kod suda, odlučivanje o tužbi za poništaj pravorijeka arbitražnog suda i o zahtjevu za priznanje i o prijedlogu za određivanje ovrhe u predmetima iz stvarne nadležnosti trgovačkih sudova nadležan je Trgovački sud u Zagrebu, a

¹⁰³ Triva *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 42, str. 871.-872.

¹⁰⁴ Andrassy *et al.*, *op. cit.* u bilj. 24, str. 38.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Načelo kompetenz-kompetenz nastalo je praksom njemačkog Ustavnog suda u slučaju Maastricht. Dostupno na: European Parliament, https://www.europarl.europa.eu/workingpapers/poli/w26/adju_en.htm (posjećeno: 9.1.2024.)

¹⁰⁷ Sajko, K., *op. cit.* u bilj. 56, str. 300.-301.

¹⁰⁸ Susler, O., *op. cit.* u bilj. 95, str. 126.

¹⁰⁹ Triva *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 42, str. 872.

¹¹⁰ Ibid.

u ostalim predmetima Županijski sud u Zagrebu. Za provedbu ovrhe nadležan je stvarno nadležni sud određen posebnim zakonom.¹¹¹ Pravni okvir za arbitražu koji se primjenjuje u većini nacionalnih pravnih sustava definiran je Newyorškom konvencijom iz 1958. godine¹¹² te ona ostaje ključni izvor pravila koja se primjenjuju kako bi se odredilo u kojim slučajevima se arbitražni sud smatra nadležnim.¹¹³

3.4. Sastav arbitražnog suda

Kada govorimo o sastavu arbitražnog suda, također su stranke u sporu ovlaštene sporazumom imenovati arbitre te ih opozvati ako propuštaju ili odugovlače s ispunjavanjem svojih dužnosti. Arbitraža je dobra toliko koliko su dobri arbitri.¹¹⁴ Arbitražnim ugovorom stranke mogu odrediti sastav i strukturu arbitražnog suda kao i ovlasti arbitara.¹¹⁵ Od dispozicije stranaka ovisi koliko će arbitara odlučivati u pojedinom sporu, hoće li to biti samo jedan arbitar (arbitar pojedinac) ili arbitražni sud.¹¹⁶ Ovisno o pravilima koja se primjenjuju, u arbitražnom postupku, strankama je dopušteno odrediti paran broj arbitara, u kojem slučaju, ako se ne postigne većina glasova, ponovno se raspravlja te ako se niti tada ne postigne većina, odluku donosi predsjednik vijeća.¹¹⁷

Ako sporazumom stranaka nije određen broj arbitara, imenovat će se tri arbitra.¹¹⁸ Ovakav tročlani arbitražni sud jedan je od najčešćih modela u kojem svaka stranka bira po jednog arbitra, a treći se imenuje ili zajedničkim dogovorom stranaka ili uz pomoć arbitražne ustanove.¹¹⁹ Treći arbitar u pravilu će biti imenovan predsjednikom suda.¹²⁰

Sljedeći česti model arbitražnog suda je peteročlani arbitražni sud u kojem svaka stranka odabire po jednog arbitra, jednog odabiru zajedno, a preostala dva neovisna arbitra imenuju predsjednik suda ili arbitražna institucija.¹²¹ Ovakav model postiže neovisnost i stručnost u

¹¹¹ ZA, članak 43. stavak 1. i 2.

¹¹² Konvencija o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka, New York, 1958, op. cit. u bilj. 100.

¹¹³ Mills, A., *Arbitral Jurisdiction*, in Schultz, T. and Ortino, F. (eds), *The Oxford Handbook of International Arbitration*, Oxford Handbooks, 2020., str. 70.

¹¹⁴ Goldštajn, A., *Međunarodna trgovačka arbitraža*, Informator, Zagreb, 1976., str. 16.

¹¹⁵ Carbonneau, T. E., *op. cit.* u bilj. 83., str. 1221.

¹¹⁶ Triva *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 42, str. 875.

¹¹⁷ *Ibid.*

¹¹⁸ ZA, članak 9.

¹¹⁹ *Handbook on the peaceful settlement of disputes between States*, UN, Office of Legal Affairs, Codification Division, New York, 1992., str. 60.

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ *Ibid.*, str. 61.

sudjenju, ali također postupak može učiniti nešto sporijim i skupljim. Ono što je najvažnije jest da stranke izaberu osobe od povjerenja koje su stručne u području kojem spor pripada odnosno koje imaju specifične kvalifikacije od značenja za konkretan spor. Nitko nije dužan prihvatiti dužnost arbitra, već je potrebna izjava o prihvaćanju dužnosti određene osobe da bude arbitar u konkretnom sporu (*receptum arbitri*) koju mora dati u pisanom obliku odnosno potpisom ugovora o arbitraži.¹²² Arbitar ima pravo na naknadu troškova i na nagradu za obavljene rad osim ako se tih prava izričito pismeno odrekao. Stranke mu solidarno odgovaraju za isplatu navedene naknade troškova i nagrade.¹²³

Strankama je člankom 12. ZA dano pravo u zakonom određenim slučajevima tražiti izuzeće arbitara. Do izuzeća ne dolazi *ex lege*, već je potreban zahtjev stranke. Izuzeće arbitra može se tražiti ako postoje okolnosti koje daju povoda za opravdanu sumnju u njegovu nezavisnost ili nepristranost ili ako arbitar nema potrebnih kvalifikacija o kojima su se stranke sporazumjele te ako ne ispunjava svoje obveze glede vođenja postupka primjerenom brzinom, pravodobnog poduzimanja radnji u postupku kao i brige da se izbjegne svako odugovlačenje postupka. Stranka može tražiti izuzeće arbitra koga je imenovala ili u čijem je imenovanju sudjelovala samo ako je razlog za izuzeće nastao ili je stranka za njega saznala tek nakon što je arbitar imenovan. Ako se arbitar čije se izuzeće traži ne povuče ili se druga stranka ne složi s traženjem za njegovo izuzeće, odluku o izuzeću donijet će bez odgode arbitražni sud u sastavu u kome sudjeluje i arbitar čije se izuzeće traži.¹²⁴ Arbitri odgovaraju za ispunjenje svoje obveze provođenja arbitražnog postupka na način da, u slučaju neizvršenja preuzete obveze, stranke mogu protiv njih ostvarivati zahtjev za naknadu štete.¹²⁵ Protiv arbitra ne mogu se primjenjivati neke druge prisilne mjere radi izvršenja ugovora o arbitraži.¹²⁶ Ugovor o arbitraži ima značaj specifičnog ugovora o djelu te bi shodno tome u pogledu odgovornosti arbitra trebalo primjenjivati pravila o odgovornosti izvođača djela.¹²⁷ Ako arbitar zbog pravnih ili stvarnih razloga ne može obavljati svoju dužnost, njegov mandat prestaje ako se povuče sa te dužnosti ili ako se stranke sporazumiju o njenom prestanku. Ako se stranke ne suglase, svaka stranka može zatražiti od ovlaštenika za imenovanje da donese odluku o prestanku mandata arbitra.¹²⁸ Ako mandat arbitra prestane izuzećem, zbog neobavljanja dužnosti, zbog njegovog povlačenja

¹²² Triva *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 42, str. 876.

¹²³ ZA, članak 11. stavak 4.

¹²⁴ ZA, članak 12. stavak 2, 3. i 6.

¹²⁵ Triva *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 42, str. 876.

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ ZA, članak 13. stavak 1.

s dužnosti, zbog opoziva njegovog mandata na temelju sporazuma stranaka, ili u bilo kojem drugom slučaju prestanka njegovog mandata, imenovat će se zamjenik arbitra.¹²⁹ Detaljnija pravila o izuzeću arbitara objavila je Međunarodna odvjetnička komora (dalje u tekstu: IBA). Ako jedan od arbitara smatra da drugi arbitar neprikladno komunicira sa strankom, treba obavijestiti preostale arbitre te će oni zajedno odrediti mjere koje treba poduzeti. Uobičajeno, prvo će zatražiti arbitra u prekršaju da se suzdrži od neprikladnog postupanja.¹³⁰ Ako preostali arbitri ustanove da je to potrebno, sami su ovlašteni donijeti odluku o izuzeću arbitra. Arbitar je dužan poduzeti razumne mjere kako bi identificirao bilo kakav sukob interesa, kao i bilo koje činjenice ili okolnosti koje bi razumno mogle izazvati sumnju u njegovu nepristranost ili neovisnost.¹³¹

3.5. Arbitražni postupak

Arbitražni postupak može se definirati kao postupak koji uključuje prepoznatljivi spor između stranaka čije se rješavanje sporazumom tih stranaka upućuje ili može uputiti jednoj ili više osoba za konačnu odluku.¹³² To je svojevrsni dogovor za prihvaćanje i poštivanje odluke odabranih osoba o nekom spornom pitanju.¹³³ U arbitražnom postupku stanke su ravnopravne što znači da im treba biti omogućeno da se izjasne o izjavama i zahtjevima suprotne strane. Ovlaštene su sporazumjeti se o pravilima po kojima će arbitri postupati dok god ona nisu u protivnosti s odredbama Zakona o arbitraži.¹³⁴ Svojim sporazumom mogu uputiti i na neka već postojeća pravila, primjerice Zagrebačka pravila ili pravila Haaških konvencija, koja se u praksi najčešće primjenjuju.¹³⁵ Ako takav sporazum između stranaka ne postoji, arbitražni sud može provesti postupak na način na koji sam smatra prikladnim u svakom pojedinom slučaju.¹³⁶ Suvremena pravila o arbitražnom postupku nalaze se u Modelu pravila arbitražnog postupka.¹³⁷ Sukladno ZA, osim o pravilima postupka, stranke se mogu sporazumjeti o mjestu arbitraže,

¹²⁹ ZA, članak 14.

¹³⁰ Dostupno na: International Bar Association, Rules of Ethics for International Arbitrators, 1987.: <https://www.ibanet.org/document?id=Rules-of-ethics-for-international-arbitrators> (posjećeno: 05.04.2024.), članak 5.4.

¹³¹ Dostupno na: International Bar Association, IBA Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration, 2014.: <https://www.acerislaw.com/wp-content/uploads/2023/05/IBA-Guidelines-on-Conflicts-of-Interest-in-International-Arbitration.pdf> (posjećeno: 05.04.2024.), članak 7. stavak (d)

¹³² Carlston, K. S., Theory of the Arbitration Process, Law and Contemporary Problems, Vol. 17, No. 4, 1952., str. 631.

¹³³ Ibid.

¹³⁴ Triva *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 42, str. 879.

¹³⁵ Sajko, K., *op. cit.* u bilj. 56, str. 305.

¹³⁶ Ibid., str. 306.

¹³⁷ Model pravila arbitražnog postupka, *op. cit.* u bilj. 35

jeziku ili o jezicima na kojima će se provoditi arbitraža, hoće li zakazati i održati usmenu raspravu ili će se postupak voditi putem pisanih isprava kao i o pravnim pravilima mjerodavnima za bit spora. Stranačka autonomija dakako nije neograničena. Stranke su dužne poštivati prisilne propise koji se odnose na načelo saslušanja i ravnopravnosti stranaka, pravilnog zastupanja kao i temeljnih načela pravičnog i zakonitog postupanja.¹³⁸ Ako se stranke ne sporazume drugačije, arbitražni postupak pokreće se tužbom ako je riječ o institucionalnoj arbitraži, a ako se radi o *ad hoc* arbitraži, tko podnosi prvi podnesak odlučuju same stranke ili arbitar.¹³⁹ Ako se stranke nisu drukčije sporazumjele, tužitelj u tužbi treba iznijeti činjenične tvrdnje na kojima temelji svoje zahtjeve, sporna pitanja i tužbeni zahtjev, a tuženik u odgovoru na tužbu treba iznijeti svoju obranu u pogledu tih tužiteljevih navoda, prijedloga i zahtjeva.¹⁴⁰ Ako tužitelj ne podnese svoju tužbu u skladu s navedenom odredbom, arbitražni sud obustavit će postupak. Ako tuženik ne podnese svoj odgovor na tužbu sukladno zakonskim odredbama, arbitražni sud će nastaviti postupak, ali se neće smatrati da samo propuštanje znači priznanje tužiteljevih navoda. Ako bilo koja stranka ne dođe na ročište ili ne podnese dokazne isprave u određenom roku, arbitražni sud može nastaviti postupak i donijeti pravorijek na temelju rezultata postupka i dokaza kojima raspolaže.¹⁴¹ Što se tiče mjerodavnog prava za donošenje odluke u arbitražnom postupku, već je navedeno da stranke imaju ovlast izabrati pravna pravila koja smatraju mjerodavnima za bit spora. Svako upućivanje na pravo ili pravni sustav određene države tumačit će se, osim ako se stranke nisu izričito drukčije sporazumjele, kao neposredno upućivanje na supstancijalna pravila te države, a ne na njezina pravila o određivanju mjerodavnog prava (kolizijska pravila).¹⁴² Ako se stranke ne sporazume o navedenom, arbitražni sud će suditi po pravu za koje sam smatra da je sa sporom u najužoj vezi (poveznica najbliža veza).¹⁴³ Poveznicu najbliža veza arbitražni sud primjenjuje tako što treba ispitati sve relevantne okolnosti i činjenice te utvrditi s kojim pravom predmet spora ima najužu vezu pa potom primijeniti tako utvrđeno pravo.¹⁴⁴ Nadalje, arbitražni sud može odlučivati o sporu po pravičnosti (*ex aequo et bono*) ako mu stranke izričito daju takvo ovlaštenje.¹⁴⁵ Tada neće odlučivati primjenom prava i pravnih pravila, već na temelju vlastite percepcije pravednosti u konkretnom slučaju. U svakom slučaju arbitražni sud odlučit će u skladu s odredbama ugovora

¹³⁸ Triva *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 42, str. 879.

¹³⁹ Ibid., str. 882.

¹⁴⁰ ZA, članak 22. stavak 1.

¹⁴¹ ZA, članak 24.

¹⁴² ZA, članak 27. stavak 1.

¹⁴³ ZA, članak 27. stavak 2.

¹⁴⁴ Sajko, K., *op. cit.* u bilj. 56, str. 311.

¹⁴⁵ ZA, članak 27. stavak 3.

te će uzeti u obzir mjerodavne običaje.¹⁴⁶ Ako se stranke nisu drukčije sporazumjele, arbitražno vijeće odlučuje većinom glasova. Ako se ne postigne većina glasova, ponovo će se raspravljati o razlozima za svako mišljenje, pa ako se ni nakon toga ne postigne većina glasova, pravorijek će donijeti predsjednik vijeća.¹⁴⁷

3.6. Pravorijek

Arbitražni postupak može se završiti na više načina što je regulirano Zakonom o arbitraži. Najčešći način okončanja arbitražnog postupka je donošenje pravorijeka.¹⁴⁸ Pravorijek je odluka arbitra koja se temelji na podnesku ili podnescima koji su mu izneseni u arbitraži.¹⁴⁹ Pravorijek mora biti posljedica odluke arbitra koji odlučuje između suprotstavljenih tvrdnji stranaka, nakon što je pažljivo procijenio sve dokaze i podneske.¹⁵⁰ Ako se stranke nisu drukčije sporazumjele, arbitražni sud može donositi djelomične pravorijeke i međupravorijeke. Djelomični pravorijek smatra se samostalnim pravorijekom.¹⁵¹ Pravorijek se donosi u mjestu arbitraže u pisanom obliku. Ako se stranke nisu drukčije sporazumjele, svaka stranka može, u roku od 30 dana od primitka pravorijeka, uz obavijest drugoj stranci, od arbitražnog suda zatražiti donošenje dopunskog pravorijeka o zahtjevima iznesenim u arbitražnom postupku o kojima arbitražni sud u svom pravorijeku nije odlučio. Ako arbitražni sud nađe da je zahtjev opravdan, donijet će dopunski pravorijek.¹⁵² Pravorijek arbitražnog suda je akt delegirane jurisdikcije koji prema strankama (*inter partes*), ali ne i prema trećima, ima značaj pravomoćne sudske presude osim ako se stranke izričito sporazume da se pravorijek može pobijati pred arbitražnim sudom višeg stupnja.¹⁵³ Navedeno potvrđuje i Haaška konvencija o mirnom rješavanju međunarodnih sporova iz 1907. koja određuje da presuda arbitražnog suda obvezuje samo stranke u sporu i samo u granicama predmeta spora. U slučaju da se treća država umiješa u spor, pravorijek će i nju obvezivati, i to u onom dijelu koji se odnosi na njezin pravni interes i u dijelu koji sadrži tumačenje ugovora kojeg je ta država stranka.¹⁵⁴ Pravorijek koji se ne može pobijati pred arbitražnim sudom višeg stupnja stječe svojstvo pravomoćnosti samim svojim

¹⁴⁶ ZA, članak 27. stavak 4.

¹⁴⁷ ZA, članak 28. stavak 1. i 2.

¹⁴⁸ Jug, J., Načini okončanja arbitražnog postupka – dileme i prijedlozi, Pravo u gospodarstvu, 2006., str. 2

¹⁴⁹ Turner R., Arbitration Awards: A Practical Approach, Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2005., str. 3.

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ ZA, članak 30. stavak 1.

¹⁵² ZA, članak 33. stavak 1. i 2.

¹⁵³ Triva *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 42, str. 890.

¹⁵⁴ Haška konvencija o mirnom rješavanju međunarodnih sporova iz 1907., *op. cit.* u bilj. 30, članak 84. stavak 1. i 2.

donošenjem. Klauzula pravomoćnosti kojom sud ili arbitražno sudište utvrđuje pravomoćnost pravorijeka nije konstitutivni pravni akt bez kojega pravorijek nema svojstvo pravomoćnosti, već ta klauzula predstavlja puku deklaraciju postojećeg stanja.¹⁵⁵ Donošenjem konačnog pravorijeka završava arbitražni postupak o pitanjima kojima je njime odlučeno. Ovisno o tome što je tužitelj tražio svojim tužbenim zahtjevom, pravorijekom može se naložiti isplata određene količine novca, dati izjava o bilo kojem pitanju koje treba utvrditi, narediti stranci da nešto učini ili da se suzdrži od nečega, narediti izvršenje određenih ugovornih obveza ili narediti ispravak ugovora ili drugog dokumenta.¹⁵⁶ Osim donošenjem pravorijeka, arbitražni postupak može se okončati i sklapanjem nagodbe u kojem slučaju arbitražni sud na vlastitu inicijativu obustavlja postupak, a samo ako postoji takav zahtjev stranaka, donosi pravorijek na temelju nagodbe.¹⁵⁷ Arbitražni sud će na traženje stranaka donijeti pravorijek na temelju nagodbe, osim ako nađe da je sadržaj nagodbe protivan javnom poretku Republike Hrvatske.¹⁵⁸ Nadalje, arbitražni postupak može se okončati i zaključkom arbitražnog suda u slučaju kada tužitelj povuče tužbu, osim ako se tuženik tome usprotivi, a arbitražni sud smatra da tuženik ima opravdani pravni interes da se donese konačni pravorijek o sporu, u slučaju kada stranke sporazumno odluče o okončanju postupka te u slučaju kada arbitražni sud nađe da je nastavak postupka iz nekog drugog razloga postao nepotreban ili nemoguć. Mandat arbitražnog suda prestaje okončanjem postupka.¹⁵⁹

4. Pravna sredstva protiv pravorijeka

4.1. Žalba protiv odluke arbitražnog suda

Zakon daje mogućnost strankama da ugovore pravo na žalbu protiv arbitražne odluke, ali tada o toj žalbi neće odlučivati nadležan sud, već neka druga arbitraža, koju stranke same izaberu.¹⁶⁰ Žalba kao pravno sredstvo protiv pravorijeka koristi se iznimno jer već u početku implicira na nepovjerenje prema izbranom sudu.¹⁶¹ U slučaju ugovaranja prava na žalbu, izabrani arbitri u pravilu odbijaju suditi i upućuju stranke da se obrate drugima.¹⁶² Pravilnici mnogih institucionalnih arbitraža *a priori* ne prihvaćaju preuzimanje uloge vođenja arbitražnog

¹⁵⁵ Triva *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 42, str. 891.

¹⁵⁶ Turner R., *op. cit.* u bilj. 149, str. 4.

¹⁵⁷ Jug, J., *op. cit.* u bilj. 148., str. 2.

¹⁵⁸ ZA, članak 29. stavak 2.

¹⁵⁹ ZA, članak 32. stavak 1. i 2.

¹⁶⁰ Musa, K., Tužba radi poništaja presude izbranog suda, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 56, br. 2-3, 2006, str. 5.

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² Ibid.

postupka ako arbitražni ugovor sadrži klauzulu o pravu na žalbu protiv donesene odluke drugoj arbitraži.¹⁶³ Ako se stranke usuglase da će svoj spor riješiti na temelju pravila određene arbitražne ustanove, pravo na ulaganje žalbe bit će podosta ograničeno. Arbitražna pravila Međunarodne trgovačke komore (dalje u tekstu: ICC) iz 2021. godine¹⁶⁴ navode da se stranke, upućujući spor na arbitražu prema ovim Pravilima, obvezuju provesti pravorijek bez odgode. Smatrat će se da su se stranke odrekle prava na bilo koji oblik pravnog sredstva protiv pravorijeka u mjeri u kojoj je takvo odricanje valjano.¹⁶⁵ Arbitražna pravila Londonskog suda za međunarodnu arbitražu (dalje u tekstu: LCIA) iz 2020. godine¹⁶⁶ dopuštaju još manje prostora za žalbu te navode da svaki pravorijek treba biti konačan i obvezujući za stranke. Stranke ga trebaju izvršiti odmah i bez odgode te se neopozivo odriču prava na bilo kakav oblik žalbe, revizije ili pribjegavanja bilo kojem državnom sudu ili drugom pravnom tijelu u mjeri u kojoj takvo odricanje nije zabranjeno bilo kojim primjenjivim zakonom.¹⁶⁷ Prema arbitražnim pravilima Bečkog međunarodnog arbitražnog centra (dalje u tekstu: VIAC) iz 2021. godine¹⁶⁸ stranke se obvezuju, ugovarajući Bečka pravila, izvršiti donesenu odluku.¹⁶⁹ U tijeku je rasprava o tome treba li usvojiti žalbene mehanizme u međunarodnim arbitražnim postupcima.¹⁷⁰ Pojedine su institucije već uključile neki oblik žalbe u svoja pravila kao što je to navedeno pravilima u nastavku. Sukladno arbitražnim pravilima Američkog udruženja za arbitražu (dalje u tekstu: AAA) iz 2022. godine¹⁷¹ arbitar može odobriti bilo koji pravni lijek koji smatra pravednim i poštenim unutar opsega sporazuma stranaka, uključujući, ali ne ograničavajući se na specifično izvršenje ugovora.¹⁷² Također, arbitražna pravila Međunarodnog centra za rješavanje sporova (dalje u tekstu: ICDR), iako određuju da se

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ Dostupno na: Internatioanl Chamber of Commerce, <https://iccwbo.org/dispute-resolution/dispute-resolution-services/arbitration/rules-procedure/2021-arbitration-rules/#block-accordion-36> (posjećeno: 31.03.2024.)

¹⁶⁵ Arbitražna pravila Međunarodne trgovačke komore (ICC pravila), članak. 35. stavak 6.

¹⁶⁶ Dostupno na: The London Court of International Arbitration, https://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2020.aspx (posjećeno: 31.03.2024.)

¹⁶⁷ Arbitražna pravila Londonskog suda za međunarodnu arbitražu (LCIA pravila), članak 26. stavak 8.

¹⁶⁸ Dostupno na: Vienna International Arbitral Centre, <https://www.viac.eu/en/arbitration/content/vienna-rules-2021-online> (posjećeno: 31.03.2024.)

¹⁶⁹ Arbitražna pravila Bečkog međunarodnog arbitražnog centra (VIAC pravila), članak 36. stavak 7.

¹⁷⁰ Žalbene međunarodne arbitražne odluke, dostupno na: <https://www.international-arbitration-attorney.com/hr/appealing-international-arbitration-awards/> (posjećeno 05.04.2024.)

¹⁷¹ Dostupno na: American Arbitration Association, https://www.adr.org/sites/default/files/Commercial-Rules_Web.pdf (posjećeno: 31.03.2024.)

¹⁷² Arbitražna pravila Američkog udruženja za arbitražu (AAA pravila), članak R-49, stavak a)

arbitražne odluke smatraju konačnima i obvezujućima, također omogućuju strankama da se dogovore o primjeni ICDR Izbornih pravila žalbene arbitraže ("Pravila OAA").¹⁷³

Odricanje od pravnog lijeka moguće je kod žalbe protiv prvostupanjske odluke arbitražnog suda, za razliku od tužbe za poništaj odluke arbitražnog suda gdje takvo odricanje nije opcija.¹⁷⁴ Većina pravnih sustava zauzela je stajalište koje podržava konačnost pravorijeka.¹⁷⁵ Stoga je pravo na žalbu protiv arbitražne odluke državnim sudovima uvelike ukinuto državnim zakonima, a moguća pravna sredstva protiv pravorijeka svedena su na minimum potreban za očuvanje integriteta kako sudskog tako i arbitražnog sustava.¹⁷⁶ Iako velik broj državnih zakona, pa tako i hrvatski, kao pravno sredstvo protiv pravorijeka dopušta isključivo tužbu za poništaj, stranke su slobodne ugovoriti mogućnost podnošenja žalbe.

4.2. Tužba za poništaj pravorijeka

4.2.1. Definicija tužbe za poništaj pravorijeka

Tužba za poništaj presude arbitražnog suda nesuspendivno je izvanredno pravno sredstvo, konstitutivne naravi, a presuda kojom se usvaja tužbeni zahtjev poništava presudu arbitražnog suda s retroaktivnim djelovanjem *ex tunc*.¹⁷⁷ Podnošenjem tužbe za poništaj nadležnom državnom sudu ostvaruje se kontrola pravorijeka. Opseg te kontrole uređen je državnim zakonima i ne postoje međunarodni ugovori koji bi nadzirali način na koji je podnošenje tužbe za poništaj regulirano u svakoj pojedinoj državi.¹⁷⁸ Svaka država slobodna je primijeniti one mjere sudske kontrole koje smatra prikladnima nad arbitražnim pravorijecima donesenima unutar svoje nadležnosti.¹⁷⁹ Tako je ZA predvidio u članku 36. mogućnost podnošenja tužbe za poništaj pravorijeka. Sukladno ZA, pravorijek se može pobijati samo tužbom za poništaj koja se podnosi protiv pravorijeka kojim je okončan postupak o onom zahtjevu u čijem je povodu taj pravorijek donesen.¹⁸⁰ Tužba za poništaj pravorijeka procesnopravne je naravi, a materijalnopravne odredbe za odlučivanje o osnovanosti podnesenog zahtjeva uređene su

¹⁷³ Žalbene međunarodne arbitražne odluke, op. cit. u bilj. 170

¹⁷⁴ Musa, K., op. cit. u bilj. 160, str. 5.

¹⁷⁵ Suter, B., The Scope of Rights of Appeal (Not Recourse) from Arbitration Awards, University of Wellington, 2014., str. 4.

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ Radić, D. i Radić, A., Pravna sredstva protiv pravorijeka Arbitražnog suda HNS-a s važećom sudskom praksom, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu vol. 57, br. 2, 2020., str. 424.

¹⁷⁸ Gharavi, H. H., The International Effectiveness of the Annulment of an Arbitral Award, Kluwer Law International, International Arbitration Law Library, 2002., str. 29.

¹⁷⁹ Craig, W. L., Uses and Abuses of Appeal from Awards, Arbitration International, Volume 4, Issue 3, 1988., str. 174.

¹⁸⁰ Radić, D. i Radić, A., op. cit. u bilj. 177, str. 426.

Zakonom o parničnom postupku (dalje u tekstu: ZPP¹⁸¹). Stranke se ne mogu ne mogu odreći prava na pobijanje pravomoćne arbitražne presude pred redovnim sudom.¹⁸²

Doseg ovog pravnog sredstva vrlo je ograničen. Dopuštena je tužba radi utvrđenja da je pravorijek arbitražnog suda nepostojeći, a ako stranka s pravnim interesom smatra da je pravorijek nepravilan samo u dijelu zahtjeva o kojem je odlučeno, tužbom se može tražiti i samo djelomični poništaj pravorijeka, odnosno da se pravorijek poništi samo u pogledu nekih od više zahtjeva.¹⁸³ Državni sud nije ovlašten meritorno odlučivati o sporu, već se ograničava samo na poništaj pravorijeka ili odbijanje zahtjeva za poništaj.¹⁸⁴ Upravo je ovo načelo konačnosti, točnije nemogućnost podnošenja žalbe o meritumu, jedan od glavnih razloga zašto se stranke odlučuju za arbitražu.¹⁸⁵ Tužba za poništaj pravorijeka može se podnijeti u roku od tri mjeseca od dana dostave konačnog pravorijeka odnosno dostave dopunskog pravorijeka, ispravka ili tumačenja pravorijeka, ako se oni tužbom poništavaju.¹⁸⁶ Sve odredbe članka 36. ZA, pa tako i ova odredba o roku, kogentne su naravi, stoga stranke ne mogu odstupiti od njihove primjene, ugovarajući drugačije rokove za poništaj ili drugačiji način njihova računanja.¹⁸⁷

4.2.2. Razlozi za poništaj pravorijeka

Pravorijek može poništiti nadležni sud samo iz razloga utvrđenih zakonom. Razloge podnošenja tužbe za poništaj karakterizira velika raznolikost, s ciljem kažnjavanja nepoštivanja pravila utvrđenih arbitražnim sporazumom, temeljnih načela i kogentnih normi.¹⁸⁸ Sukladno ZA, nadležni sud može poništiti pravorijek: ako stranka koja podnese tužbu dokaže da ugovor o arbitraži nije uopće bio sklopljen ili da nije bio valjan, da stranka u postupku nije bila sposobna zaključiti ugovor o arbitraži i biti stranka u sporu ili da stranka nije bila uredno zastupana, da stranka koja je podnijela tužbu za poništaj pravorijeka nije bila uredno obaviještena o pokretanju arbitražnog postupka ili da joj je na drugi nezakonit način bilo

¹⁸¹ Zakon o parničnom postupku (pročišćeni tekst) NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23

¹⁸² Triva *et. al. op. cit.* u bilj 42, str. 895.

¹⁸³ Kandare, B., Pobjijanje arbitražne odluke, doktorska disertacija, Knjižnica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Rijeka, 1986, str. 57. i 58.

¹⁸⁴ Musa, K., *op. cit.* u bilj. 160, str. 7.

¹⁸⁵ Platt, R., The Appeal of Appeal Mechanisms in International Arbitration: Fairness over Finality?, *Journal of International Arbitration*, Volume 30, Issue 5, 2013., str. 531.

¹⁸⁶ ZA, članak 36. stavak 3.

¹⁸⁷ Triva, S., Uzelac, A., Komentar Zakona o arbitraži i drugi izvori hrvatskog arbitražnog prava, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 307.-308.

¹⁸⁸ Roba R. M., Annulment of the Arbitration Award, Petru Maior University, Faculty of Economics Law and Administrative Sciences and Pro Iure Foundation, vol. 60, 2015., str. 158.

onemogućeno raspravljanje pred arbitražnim sudom, da se pravorijek odnosi na spor koji nije predviđen arbitražnim ugovorom, ili koji nije obuhvaćen njegovim odredbama, ili da sadrži odluke o predmetima koji prekoračuju granice ugovora o arbitraži, s time da se, ako se odluka o predmetima koji su podvrgnuti arbitraži može odvojiti od onih koja joj nisu podvrgnuta, može poništiti samo onaj dio odluke u kome se nalaze odredbe koje se odnose na predmete koji nisu bili podvrgnuti arbitraži, da sastav arbitražnog suda ili arbitražni postupak nisu bili u skladu sa ZA ili dopuštenim sporazumom stranaka, a to je moglo utjecati na sadržaj pravorijeka te da pravorijek nije obrazložen ili potpisan u smislu odredaba ZA.¹⁸⁹

Nadalje, sud može poništiti pravorijek i po službenoj dužnosti i kad se stranka ne pozove na taj razlog ako nađe da predmet spora nije arbitrabilan prema zakonima Republike Hrvatske te da je pravorijek u suprotnosti s javnim poretkom Republike Hrvatske.¹⁹⁰

Ako stranke to izričito predvide u ugovoru o arbitraži, pravorijek se može pobijati tužbom i ako stranka koja ga pobija sazna za nove činjenice ili nađe ili stekne mogućnost da upotrijebi nove dokaze na temelju kojih bi za nju mogao biti donesen povoljniji pravorijek da su te činjenice ili dokazi bili upotrijebljeni prije zaključenja raspravljanja koje je prethodilo donošenju pobijanog pravorijeka. Ovaj razlog može se isticati samo ako tužitelj bez svoje krivnje nije mogao te okolnosti iznijeti u arbitražnom postupku. Stranke se ne mogu unaprijed odreći prava na pobijanje pravorijeka tužbom za poništaj.¹⁹¹ Naime, izričita odredba o nedopustivosti da se stranke unaprijed odreknu prava na pobijanje donesenog pravorijeka tužbom za poništaj, prešutno implicira konkludentno pravilo o mogućnosti naknadnog odricanja od tog prava.¹⁹² Navedeno bi trebalo značiti da će to naknadno pravo nastati kad stranka primi doneseni pravorijek i tako stekne mogućnost da se upozna s njegovim sadržajem.¹⁹³ Odricanje od tog prava moguće je samo dok ono traje, dakle do isteka roka za podnošenje tužbe za poništaj pravorijeka.¹⁹⁴

4.2.3. Nadležnost suda za odlučivanje o tužbi za poništaj

Nadležnost za suđenje o tužbi za poništaj pravorijeka pripada isključivo sudu države na čijem je području pobijana odluka donesena.¹⁹⁵ Hrvatski sud ima jurisdikciju samo ako je riječ o

¹⁸⁹ ZA, članak 36. stavak 2. točka 1.

¹⁹⁰ ZA, članak 36. stavak 2., točka 2.

¹⁹¹ ZA, članak 36. stavak 5. i 6.

¹⁹² Triva, S., Uzelac, A., *op. cit.* u bilj. 187, str. 309.

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Ibid.

¹⁹⁵ Triva *et. al. op. cit.* u bilj 42, str. 895.

arbitraži koja se sa stajališta hrvatskog pravnog sustava smatra domaćom, dakle kada je mjesto arbitraže u Republici Hrvatskoj, bez obzira sadrži li ili ne međunarodna obilježja. Sukladno članku 43. stavku 1. ZA, nadležni sud za podnošenje tužbe za poništaj pravorijeka i odlučivanje o njoj je Županijski sud u Zagrebu te Trgovački sud u Zagrebu ako je predmet iz nadležnosti trgovačkih sudova. Protiv odluke nadležnog suda u povodu tužbe za poništaj pravorijeka stranke imaju pravo podnijeti žalbu sudu koji je stvarno i mjesno nadležan.¹⁹⁶ Ako je odluku temeljem tužbe za poništaj pravorijeka arbitražnog suda donio Županijski sud u Zagrebu, stranke na tu odluku imaju pravo podnijeti žalbu Vrhovnom sudu RH u roku od petnaest dana.¹⁹⁷ Ako je odluku na temelju tužbe za poništaj pravorijeka donio Trgovački sud u Zagrebu, o žalbi protiv tog suda odlučivat će Visoki trgovački sud RH.¹⁹⁸ Dakle, nakon poništaja pravorijeka stranke imaju mogućnost obratiti se nadležnom državnom sudu kako bi riješile sporni odnos, ali također imaju i pravo sklopiti novi arbitražni sporazum.¹⁹⁹

4.2.4. Odgađanje postupka

ZA u svojim odredbama predviđa odgodu postupka po tužbi za poništaj pravorijeka. Sud od kojega se traži poništaj određenog pravorijeka može, ako to smatra prikladnim ili na zahtjev jedne od stranaka, odgoditi postupak na vrijeme koje on odredi kako bi dao prostora arbitražnom sudu da, ili nastavi postupak ili poduzme određene mjere kojima će ukloniti razloge koji su doveli do podnošenja tužbe za poništaj pravorijeka.²⁰⁰ Hoće li sud odgoditi postupak za poništaj kao i koliko će ta odgoda trajati ovisi o razboritom nahođenju suda ili o takvom prijedlogu stranke. Ovo pravilo uzima u obzir situacije u kojima nije došlo do takvih razloga za poništaj odluke koji bi *ipso iure* izuzeli arbitre koji su je donijeli, ili bi činili nevažećim arbitražni ugovor na temelju kojega je oformljen arbitražni sud koji je odluku donio.²⁰¹ Kada državni sud odluči odgoditi postupak i na taj način pruži mogućnost arbitražnom sudu da nastavi arbitriranje, to čini s pretpostavkom da bi ga arbitri koji su ga donijeli mogli poboljšati ili poduzeti nešto drugo kako bi uklonili nastale razloge za njegov poništaj.²⁰²

4.3. Ustavna tužba protiv pravorijeka

¹⁹⁶ Radić, D. i Radić A., *op. cit.* u bilj. 177, str. 429.

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ Šimić, Željko, „Pravna sredstva protiv pravorijeka domaće arbitraže“, *Pravo u gospodarstvu*, vol. 43, br. 2, 2004., str. 168.

²⁰⁰ ZA, članak 36. stavak 4.

²⁰¹ Triva, S., Uzelac, A., *op. cit.* u bilj. 187, str. 308.

²⁰² Ibid.

ZA u članku 36. stavku 1. određuje da protiv pravorijeka nije dopušteno nijedno drugo pravno sredstvo sudu osim tužbe za poništaj. Međutim, dva slučaja iz prakse Ustavnog suda u kojima je on odlučivao o zahtjevima stranaka za ukidanje pravorijeka izazvale su posebnu pažnju i otvorile nekoliko značajnih pitanja.

Ustavni zakon o Ustavnom sudu (u daljnjem tekstu: Ustavni zakon)²⁰³ uređuje mogućnost podnošenja ustavne tužbe Ustavnom sudu kao i pretpostavke za njeno podnošenje. Iako Ustavni zakon ne sadrži odredbe o arbitražnim sudovima, smatra se da se i na njih odnose odredbe o ustavnoj tužbi.²⁰⁴ Svatko može podnijeti Ustavnom sudu ustavnu tužbu ako smatra da mu je pojedinačnim aktom tijela državne vlasti, tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave ili pravne osobe s javnim ovlastima, kojim je odlučeno o njegovim pravima i obvezama ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela, povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda zajamčena Ustavom, odnosno Ustavom zajamčeno pravo na lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu. Ako je zbog povrede ustavnih prava dopušten drugi pravni put, ustavna tužba može se podnijeti tek nakon što je taj pravni put iscrpljen.²⁰⁵

Obje prethodno spomenute arbitražne odluke bile su podnesene Ustavnom sudu iako protiv njih nije bila prethodno podnesena tužba za poništaj nadležnom sudu. Osim što nije bio iscrpljen drugi pravni put, postavlja se i pitanje je li arbitražni sud jedno od spomenutih tijela koje po navedenoj odredbi uopće može povrijediti ustavno pravo. Odgovor na to pitanje bio bi negativan jer arbitražni sud nije ni tijelo državne vlasti ni tijelo jedinice lokalne ili područne samouprave, a ne može biti ni pravna osoba s javnim ovlastima jer ZA u članku 2. stavku 1. točki 3. precizno definira što je arbitražni (izbrani sud), ističući da je to nedržavni sud koji svoje ovlaštenje za suđenje crpi iz sporazuma stranaka.²⁰⁶

Obje ustavne tužbe Ustavni je sud odbacio zbog sljedećih razloga. U obrazloženju rješenja Ustavnog suda broj U-III-410/1995, od 17. studenoga 1999. navedeno je da Izbrano sudište nije tijelo državne vlasti - sudbeno tijelo, već organizacija kojoj je država prenijela dio svojih prerogativa iz oblasti sudovanja. Stoga Izbrano sudište nije niti tijelo s javnim ovlastima, budući da odluku donosi samo spram onih koji su mu povjerali da razriješi određeni spor, koji proizlazi iz zaključenog ugovora i to samo u odnosu na taj ugovor. Iz svega rečenog proizlazi da je

²⁰³ Ustavni zakon o Ustavnom sudu NN 99/99, 29/02, 49/02 – pročišćeni tekst

²⁰⁴ Musa, K., *op. cit.* u bilj. 160, str. 22.

²⁰⁵ Ustavni zakon, članak 62. stavak 1. i 2.

²⁰⁶ Jug, J. *op. cit.* u bilj 148, str. 3.

pravorijek Izbranog sudišta donijelo tijelo u odnosu na čije odluke se ne može podnijeti ustavna tužba.²⁰⁷

Drugo rješenje Ustavnog suda broj U-III-488/1996 od tog istog dana, 17.11.1999., kojim je i druga ustavna tužba odbačena, nije objavljeno u NNRH.²⁰⁸ U njemu se konstatira da se protiv pravorijeka može podnijeti tužba za njegov poništaj. Slijedom navedenog, prije podnošenja ustavne tužbe protiv presude-pravorijeka izbranog suda potrebno je iscrpiti dopušteno pravno sredstvo, a to je tužba za poništaj presude izbranog suda. Kako je ustavna tužba podnesena prije nego je podnositelj koristio dopušteno pravno sredstvo, ustavna je tužba nedopuštena.²⁰⁹

Sukladno navedenim primjerima, možemo zaključiti da ustavnu tužbu protiv arbitražnog pravorijeka kao sredstvo za njegovo poništavanje nije moguće podnijeti.

5. Poništavani arbitražni pravorijeci u Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj kroz godine podnesen je niz tužbi za poništaj pravorijeka. Međutim, velika većina tih tužbi nisu sadržavale osnovane razloge za poništaj predmetnih pravorijeka pa su stoga odbijene, a tek je nekolicina pravorijeka uistinu poništena u hrvatskoj sudskoj praksi. Ovo nije slučaj samo u Hrvatskoj, već i u većini drugih država gdje se čini da postoji sve više pokušaja poništavanja pravorijeka, ali ti pokušaji rijetko završe uspješno.²¹⁰ U nastavku, analizirane su odabrane poništene odluke hrvatskih arbitražnih sudova.

Stalno arbitražno sudište pri Hrvatskoj gospodarskoj komori donijelo je 15. srpnja 2014. godine pravorijek broj As-P-2012/43 kojim je tužitelju naloženo da plati tuženiku određeni iznos novca. Međutim, taj pravorijek nije bio potpisan od strane trećeg člana arbitražnog vijeća. Izostanak navedenog potpisa člana arbitražnog vijeća bio je razlog zbog kojeg je tužitelj pred Trgovačkim sudom u Zagrebu, Stalna služba u Karlovcu, pokrenuo postupak za poništenje pravorijeka. Sukladno članku 36. stavku 2. točki 1.f ZA, nepravilno potpisan pravorijek razlog je podnošenja tuže za poništaj. Slijedom navedenog, sud je presudom broj I P-2006/14 od 17. rujna 2015. prihvatio tužbeni zahtjev i poništio navedeni pravorijek te je naložio tuženiku platiti tužitelju parnični trošak.²¹¹ Navedena presuda Trgovačkog suda u Zagrebu potvrđena je i presudom Visokog trgovačkog suda RH.²¹² Ipak, dovodi se u pitanje ispravnost ovakve odluke

²⁰⁷ Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske br. U-III-410/1995, od 17. studenoga 1999.

²⁰⁸ Triva, S. *et al.*, *op. cit.* u bilj. 42, str. 899.

²⁰⁹ Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske br. U-III-488/1996, od 17. studenoga 1999.

²¹⁰ Van den Berg, A. J., *Annulment of Awards in International Arbitration*, in *International Arbitration in the 21st Century: Toward "Judicialization" and Conformity?*, 1994., str. 133.

²¹¹ Presuda Trgovačkog suda u Zagrebu, Stalna služba u Karlovcu broj I P-2006/14 od 17. rujna 2015.

²¹² Presuda Visokog trgovačkog suda u Zagrebu broj 35. Pž-8912/2015 od 12. ožujka 2019.

te je sporno je li navedeni pravorijek trebao biti poništen. ZA u članku 30. stavku 5. propisuje da izvornik pravorijeka i sve prijepise potpisuje arbitar pojedinac, odnosno u predmetnom slučaju, svi članovi vijeća. Međutim, pravorijek će biti valjan i ako ga koji arbitar uskrati potpisati ako je pravorijek potpisala većina članova vijeća te je na pravorijeku utvrdila to uskraćivanje potpisa.²¹³ S obzirom na navedeno, budući da je većina potpisala pravorijek, a potpis je izostao od strane samo jednog člana vijeća, smatram da ovaj pravorijek nije trebao biti poništen, uz pretpostavku da se na pravorijeku utvrdila uskrata potpisa trećeg člana vijeća kako to zakon nalaže.

U Republici Hrvatskoj nogometne sporove u pravilu sudi Arbitražni sud Hrvatskog nogometnog saveza (dalje u tekstu: Arbitražni sud HNS-a). Od 2002. godine kada je osnovan Arbitražni sud HNS-a pa sve do danas, pred njime se svake godine vodi znatan broj sporova.²¹⁴ Zahvaljujući važnosti i značaju određenih slučajeva, velik broj takvih predmeta osporavao se pred redovnim sudovima čija je nadležnost proizašla iz članka 43. ZA.²¹⁵ U konkretnom predmetu J.K. / NK V. postupak je pokrenut pred Županijskim sudom u Zagrebu povodom tužbe igrača koji je tražio poništaj pravorijeka Arbitražnog suda HNS-a broj A-159/11 od 30. siječnja 2012. godine navodeći da je ostvaren zakonski razlog za poništaj pravorijeka iz članka 36. stavka 2. točke 1.e ZA, točnije igrač je naveo da sastav Arbitražnog suda HNS-a kao ni arbitražni postupak nisu bili u skladu sa zakonom. Također, igrač kao tužitelj, istaknuo je da mu Arbitražni sud HNS-a nije pružio mogućnost imenovanja arbitra, kako je to predviđeno u ZA. Tužitelj je podnesenom tužbom tražio poništaj navedenog pravorijeka i istovremeno vraćanje na ponovno suđenje Arbitražnom sudu HNS-a, temeljem odredbe članka 37. ZA²¹⁶. Nakon provedenog postupka, Županijski sud u Zagrebu donio je odluku kojom je utvrdio da sastav Arbitražnog suda HNS-a doista nije bio u skladu sa ZA te da je to moglo imati utjecaja na sadržaj pravorijeka. Ovim propustom ostvaren je razlog za poništaj predmetnog pravorijeka te vraćanje predmeta na ponovno odlučivanje Arbitražnom sudu HNS-a.²¹⁷ Člankom 9. ZA određeno je da stranke imaju pravo sporazumjeti se o sastavu arbitražnog suda, a ako to ne učine, imenovat će se tri arbitra. Ako u konkretnom slučaju sastav suda ne prati sporazum stranaka ili u nedostatku sporazuma zakonske odredbe, smatram da je ispravno postupiti na

²¹³ ZA, članak 30. stavak 5.

²¹⁴ Radić, D. i Radić, A., *op. cit.*, u bilj. 177, str. 429.

²¹⁵ Ibid.

²¹⁶ ZA, članak 37. stavak 2.: Kad sud kome je podnesena tužba za poništaj pravorijeka nađe da je to moguće i prikladno, u povodu poništaja pravorijeka vratit će, na traženje jedne stranke, predmet na ponovno odlučivanje arbitražnom sudu.

²¹⁷ Presuda Županijskog suda u Zagrebu broj 6 Ap-8/12-4 od 4. II. 2013.

način da se pravorijek donesen od strane takvog arbitražnog suda poništi i predmet vrati na ponovno odlučivanje kao što je to učinjeno u predmetnom slučaju.

U sljedećem slučaju, Županijskom sudu u Zagrebu podnesena je tužba za poništaj pravorijeka koja je odbijena. Naime, tužitelj je tražio poništaj pravorijeka Arbitražnog suda HNS-a broj 1905/02 od 31. siječnja 2003. godine navodeći sljedeće zakonske razloge za poništaj: istaknuo je da je odlučeno izvan granica postavljenog zahtjeva (članak 36. stavak 2. točka 1.d), da je pravorijek potpisao samo jedan član vijeća (članak 36. stavak 2. točka 1.f) te da je odluka Arbitražnog suda HNS-a u suprotnosti s javnim poretkom Republike Hrvatske (članak 36. stavak 2. točka 2.b) jer je izreka odluke nejasna i nerazumljiva. Prvostupanjski sud, točnije Županijski sud u Zagrebu smatrao je da je tužbeni zahtjev tužitelja neosnovan, tvrdeći da navedeni razlozi za poništaj pravorijeka nisu ostvareni te je shodno tome odbio tužbeni zahtjev.²¹⁸ Međutim, tužitelj je protiv te odluke podnio žalbu Vrhovnom sudu RH koji je kao drugostupanjski sud naveo da su ipak ostvareni razlozi za poništaj pravorijeka, a da je prvostupanjski sud neosnovano odbio tužbeni zahtjev i preinačio presudu Županijskog suda u Zagrebu. Ovakvom odlukom, Vrhovni sud RH prihvatio je zahtjev za poništaj pravorijeka odnosno poništio navedenu odluku Arbitražnog suda HNS-a.²¹⁹ Mišljenja sam da u odluci Vrhovnog suda RH ne postoji ništa sporno te da je bilo potrebno preinačiti presudu Županijskog suda u Zagrebu. Odlučivanje izvan granica ugovora o arbitraži, nepravilno potpisivanje arbitražnog pravorijeka kao i suprotnost pravorijeka s javnim poretkom Republike Hrvatske opravdani su zakonom određeni razlozi zbog kojih bi tako donesen pravorijek trebao biti poništen.

Sljedeći primjer prikazuje prvostupanjsku presudu kojom je pravorijek poništen, ali povodom žalbe je ta presuda ukinuta. Naime, Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (dalje u tekstu: VTSRH), rješenjem je ukinuo prvostupanjsku presudu i *inter alia* zauzeo stav u pogledu članka 485. stavka 6. ZPP-a²²⁰, i još važnijeg, članka 36. stavka 2. točke 2. b ZA.²²¹ Ovaj drugostupanjski sud vratio je predmet na ponovno suđenje prvostupanjskom sudu te ukazao na sljedeće: Formulacije, da je presuda Izabranog suda u suprotnosti s Ustavom Republike

²¹⁸ Presuda Županijskog suda u Zagrebu br. VI AP- 3/07-7 od 29. svibnja 2007.

²¹⁹ Presuda Vrhovnog suda RH broj Gž 8/07-2 od 11. veljače 2009.

²²⁰ ZPP, članak 485. stavak 6. koji je prestao važiti temeljem ZA, a glasio je: Poništaj presude Izabranog suda može se zahtijevati ako je presuda Izabranog suda u suprotnosti s Ustavom Republike Hrvatske i utvrđenim osnovama društvenog uređenja.

²²¹ Sikirić, H., Javni poredak kao razlog za poništaj pravorijeka, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 59, br. 2-3, 2009, str. 252. ZA, članak 36. stavak 2. točka 2. b: Pravorijek se može poništiti ako je u suprotnosti s javnim poretom Republike Hrvatske.

Hrvatske i utvrđenim osnovama društvenog uređenja, kao i suprotnost s javnim poretkom Republike Hrvatske, predstavljaju pravne standarde koji nisu unaprijed određeni zakonom već traže interpretaciju suca. Prema mišljenju ovog suda, već i ranija odredba članka 485. točke 6. ZPP-a nije kao razlog za poništaj pravorijeka izabranog suda propisivala suprotnost sa svim prisilnim normama. U tom pravcu treba primjenjivati i pojam javnog poretka Republike Hrvatske. Nema dvojbe da su u pojmu javnog poretka sadržana temeljna pravna i moralna načela na kojima počiva sustav Republike Hrvatske. Intenzitet povrede javnog poretka prosuđuje sud u postupku poništaja pravorijeka, cijeneći okolnosti konkretnog parničnog predmeta.²²² Dakle, ukoliko konkretna odredba nije od takvog značaja za javni poredak RH da njezina povreda predstavlja suprotnost tom poretku, ili značaj posljedice povrede tog pravila ne predstavlja suprotnost tom poretku, ni pobijani pravorijek nije nužno u suprotnosti s javnim poretkom RH.²²³ Kao što je navedeno, je li neka odluka u suprotnosti s javnim poretkom Republike Hrvatske ovisit će o interpretaciji suda u svakom pojedinom slučaju. Dakle, ako sud utvrdi da se zaista radi o ovakvoj vrsti povrede, potrebno je takvu odluku ukinuti. Budući da je u predmetnom slučaju VTSRH procijenio da nije došlo do povrede javnog poretka, sukladno svome stavu, ukinuo je presudu prvostupanjskog suda.

6. Zaključak

Arbitražni postupak završava pravorijekom ili zaključkom. Može se donijeti međupravorijek, djelomični pravorijek i dopunski pravorijek te pravorijek na temelju nagodbe. Pravorijek ima snagu pravomoćne sudske presude protiv koje je dopuštena tužba za njegov poništaj. Brojne su prednosti arbitraže, a naročito fleksibilnost, brzina i tajnost postupka te manji utjecaj ranijih međunarodnih presuda na odluke arbitražnih tijela.²²⁴ Stranke pristaju na navedene prednosti odričući se istovremeno prava na isticanje brojnih prigovora koji su mogući i uobičajeni u području državnog pravosuđa. Usprkos tome, stranke se odlučuju podvrgnuti arbitraži čak i pod cijenu da za njih postane obvezujuća odluka koja možda neće predstavljati krajnji domet u traganju ni za tzv. materijalnom istinom ni za punom pobjedom prava, svjesne da je spora i nesigurna pravda tek varijanta nepravde.²²⁵

Odluke koje donose arbitražna tijela obvezujuće su za stranke, ali strankama se mora omogućiti njihovo pobijanje iako su to odluke koje su donijele osobe njihova povjerenja. Premda su

²²² VTSRH, Pž-6855/02 od 15. srpnja 2003.

²²³ VTSRH, Pž-4486/02-3 od 1. ožujka 2005.

²²⁴ Andrassy J. *et al.*, *op. cit.* u bilj. 24, str. 29.

²²⁵ Triva, S., Uzelac, A., *op. cit.* u bilj. 187, str. 227.-228.

stranke ugovaranjem arbitraže derogirale nadležnost državnih sudova, ipak će se ponovno susresti s državnim pravosuđem u slučaju kada su arbitražnom odlukom povrijeđena njihova temeljna prava pa će se odlučiti za podnošenje tužbe za poništaj pravorijeka. Takvu pravnu zaštitu od pogrešnih odluka arbitražnih sudova pružaju strankama državni sudovi u parničnom i izvršnom postupku.²²⁶ Unatoč nedvojbenim prednostima u odnosu na državne sudove, ako usporedimo broj arbitražnih postupaka s brojem postupaka koji se vode pred državnim sudovima, uvidjet ćemo da je njih još uvijek zavidno manje, bilo da se radi o *ad hoc* arbitraži ili o arbitražnim postupcima koji se vode u okviru arbitražne institucije.²²⁷

Što se tiče pravnih lijekova protiv pravorijeka, trebali bi se uzeti u obzir svjetski trendovi skloni reduciranju sredstava za osporavanje pravorijeka, počevši od Newyorške konvencije iz 1958.²²⁸, Europske konvencije o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži iz 1961.²²⁹, UNCITRAL-ovog Modela zakona o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži iz 1985.²³⁰ te Washingtonske konvencije iz 1965.²³¹, koja ne dopušta nikakve revizije arbitražnih odluka u postupku pred nacionalnim sudovima zemalja u kojima bi se njezini pravorijeci trebali prisilno izvršiti.²³²

Uz sve svoje prednosti i nedostatke, moderni pravni sustavi prepoznali su važnost arbitraže kao učinkovitog mehanizma za rješavanje sporova između stranaka te su stvorili zakone i regulacije koji podržavaju ovu metodu privatnog rješavanja sporova. Uz to, internacionalizacija poslovanja je također utjecala na razvoj međunarodne arbitraže, što je rezultiralo sve većim brojem arbitražnih postupaka koji se odvijaju na međunarodnoj razini. Njezin razvoj kroz stoljeća oblikovao je pravila postupka, standardizirane prakse, te priznanje i provedbu arbitražnih odluka što je ovakav način donošenja odluka pretvorilo u sve češću pojavu.

Osobnog sam mišljenja da je arbitraža vrlo korisna metoda rješavanja sporova, prvenstveno iz razloga što se njenim korištenjem rasterećuje državno pravosuđe. Raspoređivanjem predmeta

²²⁶ Musa, K., *op. cit.* u bilj. 160, str. 6.

²²⁷ Jug, J. *op. cit.* u bilj 148., str. 1.

²²⁸ Konvencija o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka, New York, 1958, *op. cit.* u bilj. 100

²²⁹ Europska konvencija o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži, Ženeva, 1961. Tekst Konvencije dostupan na: https://www.trans-lex.org/501600/_european-convention-on-international-commercial-arbitration-of-1961-european-commission-for-europe/ (posjećeno: 23.2.2024.)

²³⁰ Model zakona Komisije Ujedinjenih naroda za međunarodno trgovačko pravo, 1985. Tekst Modela zakona dostupan na: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-09955_e_ebook.pdf (posjećeno: 23.2.2024.)

²³¹ Konvencija o rješavanju ulagačkih sporova između država i državljana drugih država, Washington, 1965. Tekst Konvencije dostupan na: https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/ICSID_Convention_EN.pdf (posjećeno: 23.2.2024.)

²³² Triva, S., Uzelac, A., *op. cit.* u bilj. 187, str. 227.-228.

između redovnog i arbitražnog suda, sucima ostavlja više prostora da se detaljnije posvete pojedinim predmetima koji im stignu na rješavanje. Zato smatram da bi se pravni subjekti trebali podvrgnuti arbitražnom postupku kada god njihov spor to dozvoljava.

7. Popis literature

Knjige:

1. Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., Međunarodno pravo 3, Školska knjiga, Zagreb, 2006.
2. Gharavi, H. H., The International Effectiveness of the Annulment of an Arbitral Award, Kluwer Law International, International Arbitration Law Library, 2002.
3. Goldštajn, A., Međunarodna trgovačka arbitraža, Informator, Zagreb, 1976.
4. Hamilton, P., Requena, H.C., Van Scheltinga, L., Shifman, B., (ur.), The Permanent Court of Arbitration: International Arbitration and Dispute Resolution: Summaries of Awards Settlement Agreements and Reports, Kluwer Law International, Haag, 1999.
5. Handbook on the peaceful settlement of disputes between States, UN, Office of Legal Affairs, Codification Division, New York, 1992.
6. Kandare, B., Pobijanje arbitražne odluke, doktorska disertacija, Knjižnica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Rijeka, 1986.
7. Kandare, B., Pobijanje arbitražne odluke (međunarodni aspekti), Split, 1992.
8. Li.Y., Ng. C., M., More in 2013 than Ever Before: Inter-State and Investor-State Arbitrations at the Permanent Court of Arbitration, Hague Yearbook of International Law, sv. 26, Haag, 2013.
9. Mills, A., Arbitral Jurisdiction, in Schultz, T. and Ortino, F. (eds), The Oxford Handbook of International Arbitration, Oxford Handbooks, 2020.
10. Mistelis, L. A., Brekoulakis S. L., Arbitrability: International & Comparative Perspectives, Kluwer Law International, 2009.
11. Paulsson, J., The Idea of Arbitration, Oxford: Oxford University Press, 2013.
12. Sajko, K., Međunarodno privatno pravo, Narodne novine, V. izdanje, 2009.
13. Triva, S., Belajec, V., Dika, M., Građansko parnično procesno pravo, 7. izdanje, Zagreb, 2004.
14. Triva S., Uzelac A., Hrvatsko arbitražno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007.
15. Triva, S., Uzelac, A., Komentar Zakona o arbitraži i drugi izvori hrvatskog arbitražnog prava, Narodne novine, Zagreb, 2007.

16. Turner R., *Arbitration Awards: A Practical Approach*, Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2005.
17. Van den Berg, A. J., *Annulment of Awards in International Arbitration, in International Arbitration in the 21st Century: Toward "Judicialization" and Conformity?*, 1994.

Članci:

1. Bilić, V., *Alternativno rješavanje sporova i parnični postupak*, doktorska disertacija, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2008.
2. Carbonneau, T. E., *The Exercise of Contract Freedom in the Making of Arbitration Agreements*, 36 *Vand. J. Transnat'l L.* 1189, 2003.
3. Carlston, K. S., *Theory of the Arbitration Process, Law and Contemporary Problems*, Vol. 17, No. 4, 1952.
4. Centner D., Ford M., *A Brief Primer on the History of Arbitration*, American Bar Association, 2019.
5. Choi, S. J., *The Problem with Arbitration Agreements*, 36 *Vand. J. Transnat'l L.*, 2003.
6. Craig, W. L., *Uses and Abuses of Appeal from Awards*, *Arbitration International*, Volume 4, Issue 3, 1988.
7. Čavlina, A., *Prijenos znanja u arbitraži s osvrtom na brojčane pokazatelje rješavanja sporova arbitražom na primjerima arbitražnih ustanova*, *Završni specijalistički*, Sveučilište Sjever, Koprivnica, 2023.
8. Derner. D. D., Haydock R. S., *Confirming an Arbitration Award*, 23 *Wm. Mitchell L. Rev.*, 1997.
9. Gray, C., Kingsbury, B., *Developments in Dispute Settlement: Inter-State Arbitration since 1945*, *British Year Book of International Law*, Vol. 63, Issue 1, 1992.
10. Jug, J., *Načini okončanja arbitražnog postupka – dileme i prijedlozi*, *Pravo u gospodarstvu*, 2006.
11. Milašinčić E., *Alternativne metode rješavanja sporova u Republici Hrvatskoj*, *FIP - Financije i pravo*, vol. 10, br. 1, 2022.
12. Musa, K., *Tužba radi poništaja presude izbranog suda*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 56, br. 2-3, 2006.
13. Nevisandeh, M., *The Nature of Arbitration Agreement*, *Procedia Economics and Finance* 36, 2016.
14. Platt, R., *The Appeal of Appeal Mechanisms in International Arbitration: Fairness over Finality?*, *Journal of International Arbitration*, Volume 30, Issue 5, 2013.

15. Račić, O., Arbitraža u međunarodnom javnom pravu, *Jugoslavenska revija za međunarodno pravo*, vol. 45, br. 1-2, 1998.
16. Radić, D. i Radić, A., Pravna sredstva protiv pravorijeka Arbitražnog suda HNS-a s važećom sudskom praksom, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* vol. 57, br. 2, 2020.
17. Roba R. M., *Annulment of the Arbitration Award*, Petru Maior University, Faculty of Economics Law and Administrative Sciences and Pro Iure Foundation, vol. 60, 2015.
18. Rosenne, S., *The Hague Peace Conferences of 1899 and 1907 and International Arbitration: Reports and Documents*, T.M.C. Asser Press, Haag, 2001.
19. Schroeter, U. G., *Ad Hoc or Institutional Arbitration-A Clear-Cut Distinction? A Closer Look at Borderline Cases*, LawArXiv bmeur, Center for Open Science, 2017.
20. Sikirić, H., Javni poredak kao razlog za poništaj pravorijeka, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 59, br. 2-3, 2009.
21. Stipanowich, T. J., *Arbitration: The "New Litigation"*, *University of Illinois Law Review*, Vol. 2010, No. 1, 2010.
22. Susler, O., *The Jurisdiction of The Arbitral Tribunal: A Transnational Analysis of the Negative Effect of Competence*, *Macquarie Journal of Business Law*, Vol. 2009.
23. Suter, B., *The Scope of Rights of Appeal (Not Recourse) from Arbitration Awards*, University of Wellington, 2014.
24. Šarin D., Pravo na pristup sudu u praksi Europskog suda za ljudska prava, *Pravni vjesnik*, vol. 31, br. 3-4, 2015.
25. Šimić, Željko, „Pravna sredstva protiv pravorijeka domaće arbitraže“, *Pravo u gospodarstvu*, vol. 43, br. 2, 2004.
26. Uzelac, A., *Forma arbitražnog ugovora u hrvatskom pravu: novo uređenje, njegova ishodišta i perspektive daljnjeg razvoja*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 56, br. 2-3, 2006.
27. Uzelac, A., *Mirenje kao alternativa suđenju*, TIM press, Zagreb, 2004.
28. Uzelac, A., *Pravo na pravično suđenje u građanskim predmetima: Nova praksa Europskog suda za ljudska prava i njen utjecaj na hrvatsko pravo i praksu*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 60, br. 1, 2010., Zagreb
29. Van den Hout, T. T., *One Hundred Years of International Dispute Resolution*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 51, br. 5, 2001.
30. Vuk, T.: *Arbitraža kao sredstvo mirnog rješavanja sporova s posebnim osvrtom na hrvatsko - slovenski granični spor*, *Poredbeno pomorsko pravo*, vol. 58, br. 173, 2019.

31. Vuković, Đ. i Kunštek, E.: Međunarodno građansko postupovno pravo, Zgombić & Partneri, Zagreb, 2005.
32. Wolaver, E. S., The Historical Background of Commercial Arbitration, University of Pennsylvania Law Review and American Law Register, Vol. 83, No. 2, 1934.

Pravni propisi:

1. Europska konvencija o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži, Ženeva, 1961. Tekst Konvencije dostupan na: https://www.trans-lex.org/501600/_european-convention-on-international-commercial-arbitration-of-1961-european-commission-for-europe/
2. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN - MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17
3. Haaška konvencija o mirnom rješavanju međunarodnih sporova iz 1899. Tekst Haaške konvencije dostupan je na: <https://docs.pca-cpa.org/2016/01/1899-Convention-for-the-Pacific-Settlement-of-International-Disputes.pdf>
4. Haaška konvencija o mirnom rješavanju međunarodnih sporova iz 1907. g. Tekst Haaške konvencije dostupan je na: <https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-09/settlement-international-disputes.html>
5. Konvencija OESS-a o mirenju i arbitraži, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 9/1993. Tekst Konvencije dostupan je na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/full/1993_06_9_16.html
6. Konvencija o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka, New York, 1958. Tekst Konvencije dostupan na: <https://www.newyorkconvention.org/english>
7. Konvencija o rješavanju ulagačkih sporova između država i državljana drugih država, Washington, 1965. Tekst Konvencije dostupan na: https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/ICSID_Convention_EN.pdf
8. Model pravila arbitražnog postupka, Komisija za međunarodno pravo, Tekst Modela pravila arbitražnog postupka dostupan je na: United Nations, International Law Commission, https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/10_1_1958.pdf
9. Model zakona Komisije Ujedinjenih naroda za međunarodno trgovačko pravo, 1985. Tekst Modela zakona dostupan na: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-09955_e_ebook.pdf

10. Ustav Republike Hrvatske (pročišćeni tekst) NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14
11. Ustavni zakon o Ustavnom sudu NN 99/99, 29/02, 49/02 – pročišćeni tekst
12. Zakon o arbitraži NN 88/01
13. Zakon o međunarodnom privatnom pravu NN 101/17, 67/23
14. Zakon o parničnom postupku (pročišćeni tekst) NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23

Sudska praksa:

1. Presuda Trgovačkog suda u Zagrebu, Stalna služba u Karlovcu broj I P-2006/14 od 17. rujna 2015.
2. Presuda Visokog trgovačkog suda u Zagrebu broj 35. Pž-8912/2015 od 12. ožujka 2019.
3. Presuda Vrhovnog suda RH broj Gž 8/07-2 od 11. veljače 2009.
4. Presuda Županijskog suda u Zagrebu br. VI AP- 3/07-7 od 29. svibnja 2007.
5. Presuda Županijskog suda u Zagrebu broj 6 Ap-8/12-4 od 4. II. 2013.
6. Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske br. U-III-410/1995, od 17. studenoga 1999.
7. Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske br. U-III-488/1996, od 17. studenoga 1999.
8. VTSRH, Pž-6855/02 od 15. srpnja 2003.
9. VTSRH, Pž-4486/02-3 od 1. ožujka 2005.

Internatske stranice i ostali izvori:

1. A Brief History of Commercial Arbitration, dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/brief-history-commercial-arbitration-apurva-agarwal>
2. American Arbitration Association, https://www.adr.org/sites/default/files/Commercial-Rules_Web.pdf
3. George Washington, The Will of George Washington Transcription (Mount Vernon, July 9, 1799), dostupno na: <https://trans-lex.org/files/george-washington-will.pdf>
4. Hrvatski arbitri na listi Stalnog arbitražnog, dostupno na: https://docs.pca-cpa.org/2023/03/9e0dda47-pca-400282-v16d-current_list_annex_1_members_of_the_court.pdf
5. International Bar Association, IBA Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration, 2014.: <https://www.acerislaw.com/wp-content/uploads/2023/05/IBA-Guidelines-on-Conflicts-of-Interest-in-International-Arbitration.pdf>

6. International Bar Association, Rules of Ethics for International Arbitrators, 1987.:
<https://www.ibanet.org/document?id=Rules-of-ethics-for-international-arbitrators>
7. Internatioanl Chamber of Commerce, <https://iccwbo.org/dispute-resolution/dispute-resolution-services/arbitration/rules-procedure/2021-arbitration-rules/#block-accordion-36>
8. Ius info, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/dnevne-novosti/>
9. Načelo kompetenz-kompetenz, dostupno na: European Parliament,
https://www.europarl.europa.eu/workingpapers/poli/w26/adju_en.htm
10. Permanent Court of Arbitration, dostupno na: <https://pca-cpa.org/>
11. Stalno arbitražno sudište pri HGK, dostupno na: <https://hgk.hr/stalno-arbitrazno-sudiste-pri-hgk/o-sudistu>
12. The London Court of International Arbitration,
https://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2020.aspx
13. Vienna International Arbitral Centre,
<https://www.viac.eu/en/arbitration/content/vienna-rules-2021-online>
14. Žalbene međunarodne arbitražne odluke, dostupno na: <https://www.international-arbitration-attorney.com/hr/appealing-international-arbitration-awards/>